

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA VEŘEJNÉ EKONOMIKY

Vývoj výnosů nejvýznamnějších daní v České republice
Development of the Yields of Most Significant Taxes
in the Czech Republic

Student: Bc. Jolana Kvíčalová

Vedoucí bakalářské práce: prof. Ing. Jan Široký, CSc.

Ostrava 2010

Místopřísežné prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci vypracovala samostatně, s výjimkou příloh, které jsem čerpala z uvedených zdrojů.

V Ostravě dne 30. dubna 2010

.....

Bc. Jolana Kvíčalová

Obsah

1	Úvod	1
2	Charakteristika daňové soustavy České republiky ve vybraném období	3
2.1	Vymezení základních pojmů daňové problematiky	3
2.2	Vývoj daňové soustavy České republiky	4
2.3	Přímé daně důchodové	6
2.3.1	Daň z příjmů fyzických osob	6
2.3.2	Daň z příjmů právnických osob	8
2.4	Přímé daně majetkové	9
2.4.1	Daň z nemovitostí	10
2.4.2	Silniční daň	11
2.4.3	Daň dědická	11
2.4.4	Daň darovací	12
2.4.5	Daň z převodu nemovitostí	13
2.5	Nepřímé daně všeobecné	14
2.5.1	Daň z přidané hodnoty	14
2.6	Nepřímé daně selektivní	15
2.6.1	Spotřební daně	16
2.6.2	Daně energetické	18
2.7	Sociální pojištění	18
2.8	Dílčí závěr	20
3	Analýza výnosů nejvýznamnějších daňových odvodů	22
3.1	Výnosy daně z příjmů fyzických osob	22
3.2	Výnosy daně z příjmů právnických osob	23
3.3	Výnosy daně z přidané hodnoty	24
3.4	Výnosy spotřebních daní	25
3.5	Výnosy pojistného na sociální zabezpečení	26
3.6	Daňová kvóta	27
3.7	Dílčí závěr	30
4	Vliv cenové hladiny na daňové výnosy	31
4.1	Regresní a korelační analýza	31
4.2	Vliv inflace na daňové výnosy	32
4.2.1	Vliv cenové hladiny na výnos daně z příjmů fyzických osob	33
4.2.2	Vliv cenové hladiny na výnos daně z příjmů právnických osob	34
4.2.3	Vliv cenové hladiny na výnos daně z přidané hodnoty	34
4.2.4	Vliv cenové hladiny na výnos spotřebních daní	35
4.2.5	Vliv cenové hladiny na výnos pojistného na sociálního zabezpečení	36
4.3	Vliv dalších ekonomických faktorů na daňové výnosy	36
4.3.1	Vliv nezaměstnanosti na daňové výnosy	36
4.3.2	Vliv hrubého domácího produktu na daňové výnosy	38
4.4	Dílčí závěr	39

5	Faktory ovlivňující daňové výnosy	41
5.1	Vliv politických faktorů na daňové výnosy	41
5.1.1	Vlády v České republice v období 1999 až 2008	42
5.1.2	Tempo růstu daňových výnosů v období jednotlivých vlád	43
5.2	Faktory ovlivňující výnosy daně z příjmů fyzických osob	44
5.3	Faktory ovlivňující výnosy daně z příjmů právnických osob	45
5.4	Faktory ovlivňující výnosy daně z přidané hodnoty	45
5.5	Faktory ovlivňující výnosy spotřebních daní.....	46
5.6	Faktory ovlivňující výnosy pojistného na sociální zabezpečení	47
5.7	Dílčí závěr.....	48
6	Závěr	49

Seznam zdrojů

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

1 Úvod

Tématem diplomové práce je vývoj výnosů nejvýznamnějších daní v České republice ve vybraném období. Zkoumaná problematika je součástí fiskální politiky, která se zabývá na jedné straně příjmy, na druhé straně výdaji státního rozpočtu. Těžištěm příjmů státního rozpočtu jsou daně, pomocí níž se peněžní prostředky přesouvají od soukromého k veřejnému sektoru. Předmětem práce jsou výnosy daní z příjmů, daně z přidané hodnoty, spotřebních daní a pojistného na sociální zabezpečení, které je významným zdrojem příjmů státního rozpočtu. Zkoumanou oblastí je Česká republika v období 1998 až 2007.

Cílem práce je analyzovat vývoj daňových výnosů se zaměřením na faktory, které tyto výnosy ovlivňují. Faktorů ovlivňujících daňové výnosy existuje mnoho, zde je kladena pozornost především na faktory legislativní, ekonomické a politické. Za legislativní faktory jsou považovány změny daňových zákonů, které proběhly v daném období. Z mnoha ekonomických vlivů jsou zde uvedeny a zkoumány inflace, nezaměstnanost a hrubý domácí produkt. Z politických vlivů je analyzován vztah daňových výnosů a politického charakteru vlády.

Práce je rozčleněna do čtyř hlavních kapitol, které se dělí na jednotlivé podkapitoly a jsou vždy zakončeny dílčím shrnutím. První kapitola se zaměřuje na charakteristiku daňové soustavy České republiky. Obsahuje popis jednotlivých daní a významných odvodů daňového charakteru (daně z příjmů, daň z nemovitostí, silniční daň, daň dědická, daň darovací, daň z převodu nemovitostí, daň z přidané hodnoty, daně spotřební, tzv. energetické daně a sociální pojištění) a jejich vývoj od vzniku daňové soustavy ČR v roce 1993 po stav v roce 2009.

Druhá kapitola rozebírá výnosy nejvýznamnějších daňových odvodů. Jsou zde zachyceny hodnoty výnosů v jednotlivých letech, tempo jejich růstu a naznačeny legislativní změny, které mohly tempo růstu ovlivnit. Část kapitoly se také věnuje charakteristice a vývoji ukazatele daňové kvóty, který je zkoumán nejen jako celek, ale i v rozkladu na jeho dílčí složky.

Třetí kapitola se zabývá vybranými ekonomickými veličinami a jejich vlivem na vývoj daňových výnosů. Za nejvýznamnější faktor je považována míra inflace, dále jsou zkoumány míra nezaměstnanosti a růst hrubého domácího produktu. Je zde analyzován vývoj těchto faktorů a následně je zkoumána závislost vývoje daňových výnosů. Pro analýzu jsou používány především relativní ukazatele.

Účelem čtvrté kapitoly je zjistit, zda existuje vztah mezi daňovými výnosy a politickým charakterem vlády z hlediska členění na pravici a levici. Vývoj daňových výnosů

je zkoumán v období tří, z politického spektra odlišných, vlád. Kapitola také obsahuje shrnutí působení všech analyzovaných faktorů na daňové výnosy.

V práci jsou stanoveny dvě pracovní hypotézy:

- H1: „Podíl nepřímých daní na daňové kvótě se ve sledovaném období zvyšuje, zatímco podíl přímých daní se snižuje.“
- H2: „Průměrné tempo růstu nejvýznamnějších daňových odvodů je vyšší za vlády levicového charakteru než za vlády pravice“.

Pro dosažení cíle jsou v práci použity následující metody:

- metoda deskripce především při vypracování první kapitoly obsahující teoretická východiska, částečně i v dalších kapitolách při vymezení teoretických pojmů,
- metoda analýzy zejména ve druhé kapitole při rozboru vývoje výnosů daňových odvodů,
- metoda regresní a korelační analýzy ve třetí kapitole při zkoumání příčinných vztahů mezi ekonomickými veličinami a daňovými výnosy,
- metoda komparace ve čtvrté kapitole při srovnávání působení jednotlivých vlivů na daňové výnosy,
- metoda analýzy studijních pramenů napříč celou prací.

Práce byla vytvořena v počítačovém prostředí Microsoft Word, části obsahující tabulky, grafy a výpočty v prostředí Microsoft Excel.

Práce vychází z legislativy platné k 1.12.2009 a byla dána k vazbě dne 9.4.2010.

2 Charakteristika daňové soustavy České republiky ve vybraném období

První kapitola popisuje daňovou soustavu ČR od jejího vzniku v roce 1993 po současný stav v roce 2009. Jednotlivé daně jsou vymezeny na základě jejich předmětu, základu, subjektu a sazby. Jsou zde také zachyceny hlavní změny, které se v daném období v daňové oblasti odehrály.

Provedený popis bude sloužit pro zasazení problematiky diplomové práce do situace v oblasti daní v ČR především z hlediska legislativy a napomůže dalšímu zkoumání dané problematiky.

2.1 Vymezení základních pojmů daňové problematiky

Úvodní část první kapitoly obsahuje vysvětlení základních pojmů používaných v této práci. Jelikož zákon nedefinuje pojem daň, je možné se setkat s různými interpretacemi tohoto pojmu. „*Daň* je možné definovat jako povinnou, nenávratnou, zákonem určenou platbu do veřejného rozpočtu. Je to platba neúčelová a neekvivalentní. Daň se pravidelně opakuje v časových intervalech nebo je nepravidelná a platí se za určitých okolností.“¹ Neúčelovost představuje skutečnost, že konkrétní daň není určena na konkrétní vládní projekt, ale stává se součástí celkových příjmů veřejného rozpočtu. Neekvivalentnost znamená neexistenci protihodnoty ve výši odpovídající platbě.

Soubor všech daní, které jsou v daném státě uplatňovány a které zabezpečují plnění jednotlivých daňových funkcí, neboť každá daň se v daném daňovém systému chová odlišným způsobem, se označuje jako *daňová soustava* nebo *daňový systém*.

Pro stanovení daně je třeba znát její předmět, základ, subjekt a sazbu. *Předmět daně* představuje „skutečnost, na kterou se daň váže a která je podrobena zdanění.“² Pro účely vyměření daně je nutné předmět daně kvantifikovat. „Předmět daně vyjádřený v měrných jednotkách se potom nazývá *základ daně*. *Subjekt daně* zahrnuje všechny fyzické a právnické osoby, které jsou podle daňového zákona povinny odvádět nebo platit daň. Patří sem poplatníci daně, jejichž příjmy, majetek nebo úkony jsou přímo zdaněny, a plátcí daně, kteří pod vlastní majetkovou odpovědností odvádí daň od poplatníků vybranou nebo jim sraženou. *Sazba daně* je postup, který určuje vyčíslení daně.

Mezi často užívaná kritéria, pro hodnocení daňových systémů a pro mezinárodní srovnání, patří ukazatel daňové kvóty. *Daňová kvóta* představuje poměr celkových daňových

¹ Kubátová (2006), str. 16.

² Boněk, Běhounek, Benda, Holmes (2001), str. 334.

příjmů do veřejných rozpočtů k hrubému domácímu produktu v běžných cenách, přičemž hrubý domácí produkt tvoří celková peněžní hodnota statků a služeb vytvořená za dané období na určitém území.

2.2 Vývoj daňové soustavy České republiky

Daňová soustava ČR vznikla 1.1.1993 na základě zákona č. 212/1992 Sb., o soustavě daní. Podle tohoto zákona soustavu daní mohly tvořit pouze tyto daně:

- daň z přidané hodnoty,
- daně spotřební,
- daně z příjmů,
- daň z nemovitostí,
- silniční daň,
- daň dědická,
- daň darovací,
- daň z převodu nemovitostí,
- daně na ochranu životního prostředí.

S výjimkou daní na ochranu životního prostředí byly v českém daňovém systému uplatněny všechny výše zmíněné daně. Zákon o soustavě daní byl zrušen k 31.12.2003 zákonem č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních. V současné době tedy neexistuje žádná norma vymezující daňovou soustavu ČR. Daně jsou upravovány jednotlivými daňovými zákony. Jsou uplatňovány následující daně:

- daň z přidané hodnoty,
- daně spotřební,
- daně z příjmů,
- daň z nemovitostí,
- silniční daň,
- daň dědická,
- daň darovací,
- daň z převodu nemovitostí,
- daň ze zemního plynu a některých dalších plynů,
- daň z pevných paliv,
- daň z elektřiny.

Kromě těchto daní existuje celá řada odvodů daňového charakteru, které zatěžují daňové poplatníky. I přes to, že ve svém názvu nenesou slovo daň, odpovídají svými

vlastnostmi obecnému vymezení daně. Jedná se především o místní poplatky a sociální pojištění.

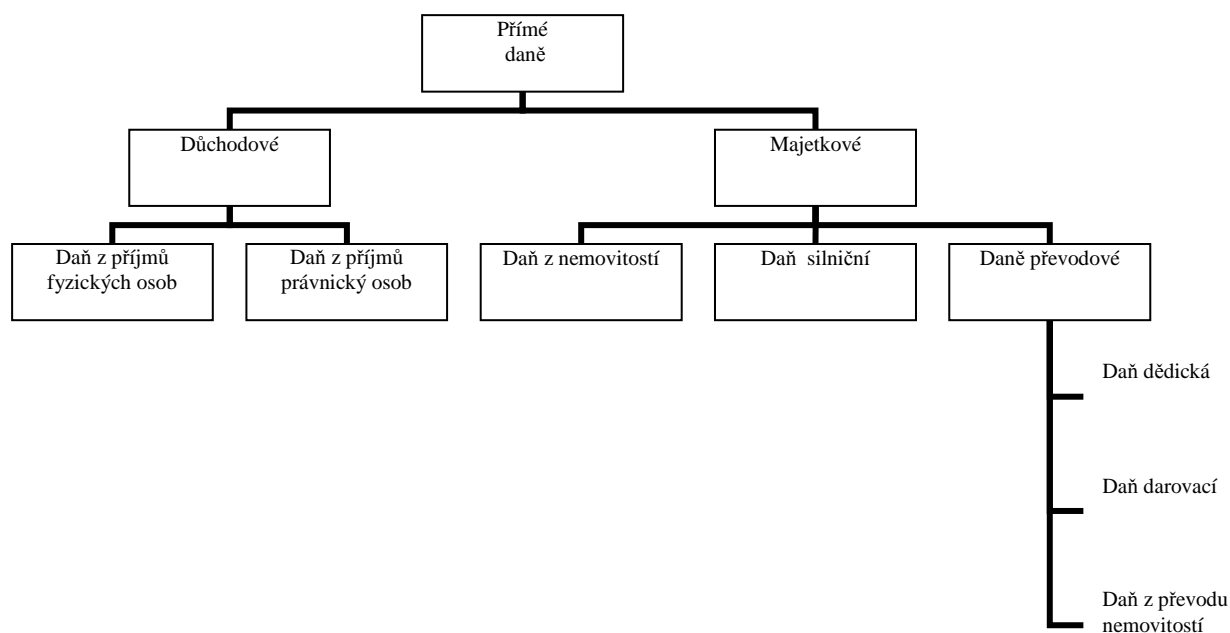
Obrázky 2.1 a 2.2 znázorňují členění daňové soustavy ČR dle vazby na důchod poplatníka. Podle tohoto členění se rozlišují:

- *přímé daně*, které jsou odváděny na základě zjištěných důchodových nebo majetkových poměrů poplatníka, a dále se dělí na důchodové, kde předmětem daně je důchod poplatníka, a majetkové, kde předmětem daně je majetek v podobě movité i nemovité.
- *nepřímé daně*, které jsou součástí ceny zboží, služeb, převodů a pronájmů, a dále se mohou členit na všeobecné, kde předmětem daně je většina výrobků a služeb, a selektivní, kde předmětem daně jsou vybrané skupiny výrobků.

Mezi důchodové daně se řadí daň z příjmů fyzických osob a daň z příjmů právnických osob. Majetkovými jsou pak daň z nemovitostí, daň silniční a tzv. daně převodové, které zdaňují převod majetku při dědictví či darování a úplatný převod nemovitostí.

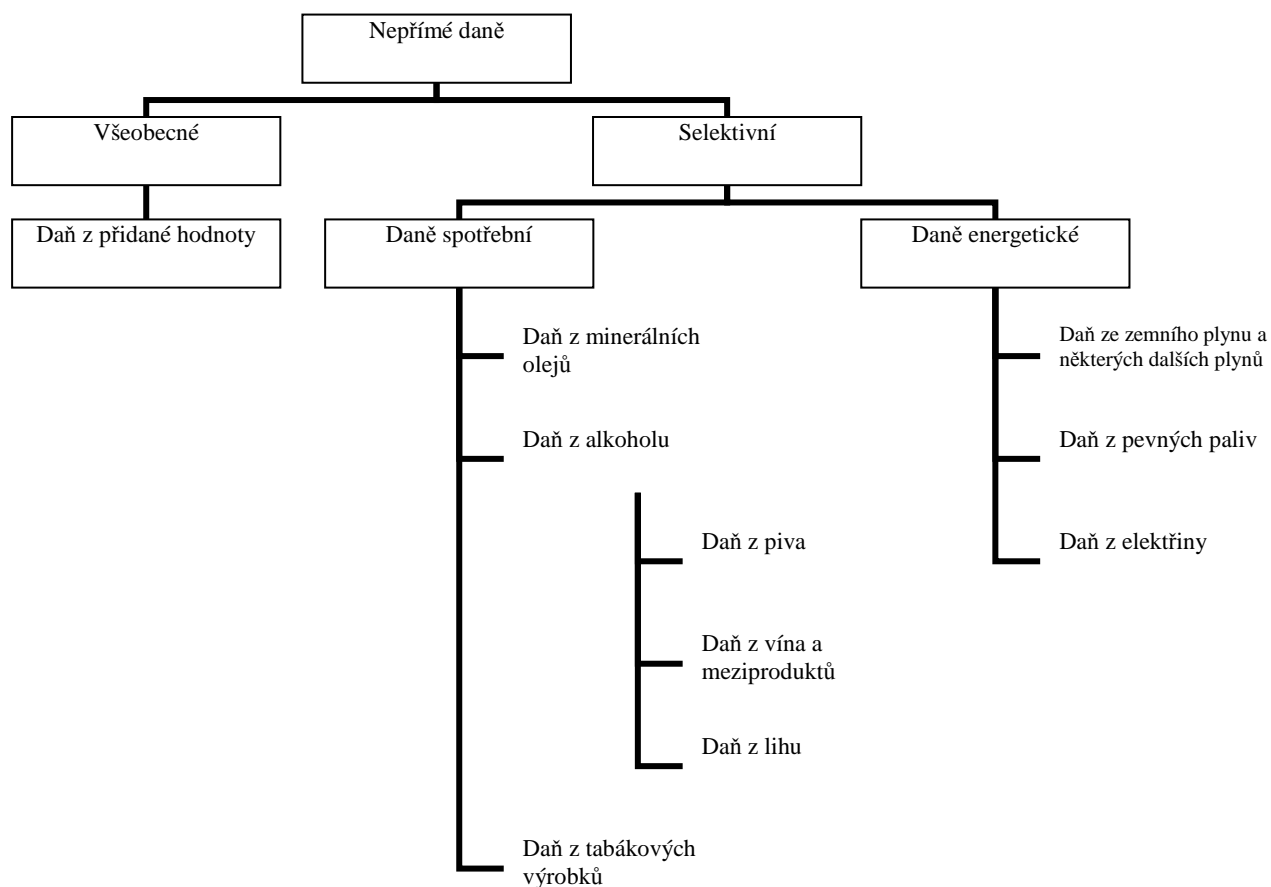
Všeobecnou daní je daň z přidané hodnoty. Selektivními daněmi se označují daně spotřební, které se vztahují na minerální oleje, pivo, víno a meziprodukty, líh a tabákové výrobky a tzv. energetické daně uvalené na zemní plyn a jiné plyny, pevná paliva a elektřinu.

Obr. 2.1 Členění přímých daní

Zdroj: Vlastní zpracování dle Vančurová, Láchová (2008), s. 38.

Obr. 2.2 Členění nepřímých daní

Zdroj: Vlastní zpracování dle Vančurová, Láchová (2008), s. 41.

2.3 Přímé daně důchodové

Důchodové daně tvoří významnou část příjmů veřejných rozpočtů. Podle typu poplatníka se v daňovém systému ČR rozlišují daň z příjmů fyzických osob a daň z příjmů právnických osob.

2.3.1 Daň z příjmů fyzických osob

Daň z příjmů fyzických osob (dále jen DzPFO) je upravena zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Od daňové reformy v roce 1993 je užívána namísto daně ze mzdy, daně z příjmů z literární a umělecké činnosti a daně z příjmů obyvatelstva. DzPFO patří mezi daně sdílené jejichž výnos náleží dle platného rozpočtového určení daní do státního rozpočtu, do rozpočtů krajů a rozpočtů obcí.

Charakteristika daně z příjmů fyzických osob

Předmětem DzPFO jsou příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky, dále příjmy získané z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, příjmy z kapitálového majetku, příjmy z pronájmu a některé další příjmy. Mezi osvobozené příjmy patří zejména příjmy sociální, příjmy z prodeje nemovitostí, náhrady škody a pojistná plnění. Základ daně zaměstnanců tvoří tzv. superhrubá mzda, která představuje hrubou mzdu plus povinné pojistné na veřejnoprávní pojištění hrazené zaměstnavatelem (tzn. 34 % z hrubé mzdy). Základ daně lze snížit o daňové úlevy (nezdanitelné částky) a z takto upraveného daňového základu se vypočítá daň, od které je možné ještě odečíst slevu na dani (viz tabulka 2.2). U osob, které mají v daném zdaňovacím období více příjmů, se základ daně tvoří jako součet jednotlivých základů. Pro rok 2009 sazba daně činí 15 %.

Vývoj daně z příjmů fyzických osob

V období 1993 až 2007 byla uplatňována progresivní sazba daně. Počet daňových pásem se snižoval z původních šesti na čtyři, postupně se měnila nejvyšší sazba daně (z 47 % v roce 1993 na 32 % v roce 2000) i nejnižší sazba (pokles z 15 % v roce 1993 na 12 % v roce 2006). Od roku 2008 se zdaňuje pomocí jednotné sazby 15 %. Vývoj sazeb a počtu daňových pásem DzPFO je uveden v tabulce 2.1. Zajímavou změnou bylo zavedení superhrubé mzdy jako základu daně od roku 2008. Základ daně, do té doby tvořen hrubou mzdou zaměstnance, byl navýšen o sociální a zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem.

Tab. 2.1 Vývoj sazeb a počtu daňových pásem v období 1993 až 2009

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Sazba daně (%)	15 - 47	15 - 44	15 - 43	15 - 40	15 - 40	15 - 40	15 - 40	15 - 32	15 - 32
Počet daňových pásem	6	6	6	5	5	5	5	4	4
Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	-
Sazba daně (%)	15 - 32	15 - 32	15 - 32	15 - 32	12 - 32	12 - 32	15	15	-
Počet daňových pásem	4	4	4	4	4	4	1	1	-

Zdroj: Vlastní zpracování dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění příslušných novel.

Tab. 2.2 Vývoj nezdanitelných částek, od roku 2006 slev na dani, v období 1993 až 2009

Rok	Částka v Kč					
	na poplatníka	na dítě	na manžela/lku	ČID	PID	student
1993	20 400	9 000	12 000	6 000	12 000	-
1994	21 600	10 800	12 000	6 000	12 000	6 000
1995	24 000	12 000	12 000	6 000	12 000	6 000
1996	26 400	13 200	12 000	6 000	12 000	6 000
1997	28 800	14 400	16 800	6 000	12 000	9 600
1998	32 040	18 000	18 240	6 000	12 000	9 600
1999	34 920	21 600	19 884	6 540	13 080	10 464
2000	34 920	21 600	19 884	6 540	13 080	10 464
2001	38 040	23 520	21 720	7 140	14 280	11 400
2002	38 040	23 520	21 720	7 140	14 280	11 400
2003	38 040	25 560	21 720	7 140	14 280	11 400
2004	38 040	25 560	21 720	7 140	14 280	11 400
2005	38 040	6 000	21 720	7 140	14 280	11 400
2006	7 200	6 000	4 200	1 500	3 000	2 400
2007	7 200	6 000	4 200	1 500	3 000	2 400
2008	24 840	10 680	24 840	2 520	5 040	4 020
2009	24 840	10 680	24 840	2 520	5 040	4 020

Zdroj: Vlastní zpracování dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění příslušných novel.

2.3.2 Daň z příjmů právnických osob

Daň z příjmů právnických osob (dále jen DzPPO) se řídí zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. DzPPO v roce 1993 nahradila odvody ze zisku, důchodovou daň a zemědělskou daň. Její výnosy plynou do státního rozpočtu, rozpočtů krajů a obcí.

Charakteristika daně z příjmů právnických osob

Předmět DzPPO představují příjmy právnických osob z veškerých činností a z nakládání s veškerým majetkem. Základ daně je určen částkou, o kterou příjmy přesahují výdaje. Od daňového základu je možné odečíst daňovou ztrátu (nejdéle v 5 zdaňovacích obdobích) či 100 % výdajů na realizaci projektů výzkumu a vývoje. Slevy na dani se poskytují PO, které zaměstnávají osoby se zdravotním postižením. Od daně jsou osvobozeny např. členské příspěvky podle stanov zájmových sdružení, příjmy za církevní úkony, příjmy státních fondů apod. V roce 2009 činí sazba daně 20 %.

Vývoj daně z příjmů právnických osob

V roce 1993 byla stanovena sazba daně ve výši 45 %. Sazba byla postupně snižována až na 20 % v roce 2009³, což zachycuje tabulka 2.3. Tabulka dále obsahuje neméně důležitý vývoj odpisové politiky, jelikož doba odpisování má mnohdy větší vliv na hospodaření firem než samotná sazba daně.

Tab. 2.3 Vývoj charakteristik DzPPO v období 1993 až 2009

Rok	Sazba daně (%)	Počet odpisových skupin	Doba odpisování
1993	45	5	4, 8, 15, 30, 50
1994	42	5	4, 8, 15, 30, 50
1995	41	5	4, 8, 15, 30, 45
1996	39	5	4, 8, 15, 30, 45
1997	39	5	4, 8, 15, 30, 45
1998	35	5	4, 8, 15, 30, 45
1999	35	5	4, 6, 12, 20, 30
2000	31	5	4, 6, 12, 20, 30
2001	31	5	4, 6, 12, 20, 30
2002	31	5	4, 6, 12, 20, 30
2003	31	5	4, 6, 12, 20, 30
2004	28	5	4, 6, 12, 20, 30
2005	26	7	3, 4, 5, 10, 20, 30, 50
2006	24	7	3, 4, 5, 10, 20, 30, 50
2007	24	7	3, 4, 5, 10, 20, 30, 50
2008	21	6	3, 5, 10, 20, 30, 56
2009	20	6	3, 5, 10, 20, 30, 50

Zdroj: Vlastní zpracování dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění příslušných novel.

2.4 Přímé daně majetkové

Význam majetkových daní nespočívá v jejich fiskálním výnosu, ale především v jejich dlouhé tradici. Majetkové daně jsou pouze doplňkovým daňovým příjmem. Z hlediska výnosu přímých daní mají mnohem menší význam než daně důchodové. Přesto mají v daňových systémech své nezastupitelné místo. Lze uvést, že tyto systémy dotvářejí.

V ČR patří mezi majetkové daně: daň z nemovitostí, daň dědická, daň darovací, daň z převodu nemovitostí a silniční daň.

³ Od 1.1.2010 činí sazba daně z příjmů právnických osob 19 %.

2.4.1 Daň z nemovitostí

Před daňovou reformou v roce 1993 plnily její funkci daň domovní a zemědělská daň z pozemku. Současná daň z nemovitostí (dále jen DzN) se řídí zákonem č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů. Výnos DzN náleží obci, ve které se daná nemovitost nachází.

Charakteristika daně z nemovitostí

DzN je tvořena daní z pozemků a daní ze staveb. Do předmětu daně z nemovitostí spadají tedy pozemky a stavby. Poplatníkem je ve většině případů vlastník nemovitosti. Základ daně se liší podle typu a účelu nemovitosti. Tvoří jej výměra nemovitosti v m². Sazba daně se opět liší podle typu a účelu nemovitosti. U pozemků je dána valoricky (0,25 – 0,75 %) nebo jednotkově (0,10 – 1 Kč). U staveb je stanovena jednotkově (1 – 10 Kč/m²). Základní sazba daně se dále násobí korelačním koeficientem podle počtu obyvatel obce, ve které se nemovitost nachází (viz tabulka 2.4). Obec může tento koeficient zvýšit o jednu kategorii či snížit o 1 až 3 kategorie. Koeficient 4,5 může zvýšit pouze na koeficient 5. Počínaje rokem 2008 může obec upravit DzN také tzv. obecním koeficientem, který může nabývat hodnot 2 až 5.

Tab. 2.4 Velikostní kategorie obcí

Koeficient	Počet obyvatel
1,0	do 1 000
1,4	1 001 až 6 000
1,6	6 001 až 10 000
2,0	10 001 až 25 000
2,5	25 000 až 50 000
3,5	nad 50 000 a ve Františkových Lázních, Luhačovicích, Mariánských Lázních a Poděbradech
4,5	v Praze

Zdroj: Vlastní zpracování dle zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů.

Vývoj daně z nemovitostí

V oblasti daně z nemovitostí proběhla řada menších změn týkající se např. osvobození některých druhů pozemků. Od 1.1.2008 proběhla úprava korelačních koeficientů. Do té doby používané korelační koeficienty 0,3 pro obce do 300 obyvatel a 0,6 pro obce do 600 obyvatel

nahrazeny koeficientem 1,0, který byl dříve uplatňován pouze u obcí od 601 do 1000 obyvatel.

2.4.2 Silniční daň

Silniční daň (dále jen SiD) se řídí zákonem č. 16/1993 Sb., o dani silniční, ve znění pozdějších předpisů. Jejím účelem je zdanění užívání pozemních komunikací v ČR silničními motorovými vozidly. Celostátní výnos ze SiD plyne do Státního fondu dopravní infrastruktury.

Charakteristika silniční daně

Předmětem daně jsou silniční motorová vozidla s přidělenou českou státní poznávací značkou sloužící k podnikatelské činnosti. Základ daně je určen podle zdvihového objemu motoru v cm³ nebo podle počtu náprav u návěsů. Sazby daně jsou stanoveny pevnými částkami v rozsahu 1 200 - 4 200 Kč na základě zdvihového objemu motoru a od 1 800 Kč do 50 400 Kč na základě počtu náprav a návěsů. Poplatníkem daně je zpravidla osoba, která je provozovatelem vozidla a je zapsaná v jeho technickém průkazu.

Vývoj silniční daně

Sazby silniční daně se v minulosti příliš neměnily. Významnější změny se odehrály např. v osvobození některých vozidel od daně, což přispělo k podpoře ekologicky méně závadných vozidel. Od roku 2009 jsou od daně osvobozena ekologicky šetrná vozidla jako automobily na elektrický či hybridní pohon, zkapalněný ropný plyn či stlačený zemní plyn.

2.4.3 Daň dědická

V roce 1993 byly dědickou daní (dále jen DD) nahrazeny notářské poplatky z dědictví. DD je upravena zákonem č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů. Výnos DD plyne do SR.

Charakteristika daně dědické

Předmětem daně je nabytí movitého či nemovitého majetku děděním. Daňovým základem je cena tohoto majetku, kterou je možné snížit o dluhy zůstavitele, cenu majetku osvobozeného podle zákona od dědické daně, náklady spojené s pohřbem zůstavitele, odměnu notáři, který je pověřen řídit dědické řízení nebo dědickou dávku zaplacenou jinému státu

při dědění v cizím státě. Poplatníkem daně je dědic, který nabývá dědictví nebo jeho část ze zákona či ze závěti. Pro účel výpočtu DD se osoby podle vzájemných vztahů dělí do tří skupin, které zachycuje tabulka 2.5. Kategorie se od sebe liší výší sazby a rozdílnou velikostí možného osvobození.

Tab. 2.5 Rozdělení osob do skupin

Skupina	Osoba
I.	Příbuzní v přímé řadě a manželé
II.	Příbuzní v řadě pobočné a osoby žijící nejméně 1 rok ve společné domácnosti
III.	Ostatní fyzické a právnické osoby

Zdroj: Vlastní zpracování dle Zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí.

Sazba daně je klouzavě progresivní. V každé dědické skupině je uplatňováno několik daňových pásem podle hodnoty majetku. Sazba je stanovena valoricky od 1 % do 40 %. Základní sazba daně se násobí koeficientem 0,5. Od daně je osvobozeno nabytí majetku osobami I. a II. dědické skupiny a nabytí majetku do hodnoty 20 000 Kč u osob patřících do III. dědické skupiny. Dále se uplatňuje celá řada osvobození týkajících se státu, ÚSC nebo jimi zřizovaných institucí a organizací.

Vývoj daně dědické

Významné změny se uskutečnily v oblasti osvobození. Proběhly v roce 1999, kdy byla osvobozena I. dědická skupina, a v roce 2008, kdy byla od daně osvobozena II. dědická skupina.

2.4.4 Daň darovací

Od roku 1993 nahrazuje daň darovací (dále jen DDa) notářské poplatky z darování. DDa se řídí zákonem č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů. Výnos DDa náleží do SR.

Charakteristika daně darovací

Předmět DDa představuje bezúplatné nabytí majetku na základě právního úkonu. Darovat je možné majetek movitý i nemovitý nebo obdarovanému umožnit jiný majetkový prospěch. Základem DDa je cena darovaného majetku. Poplatníkem je zpravidla ten, komu je majetek darován - tzv. nabyvatel. Sazba daně je klouzavě progresivní. Pohybuje

se v intervalu 1 - 40 %. Stejně jako u daně dědické se pro účely výpočtu daně darovací používá rozdělení osob do skupin (viz tabulka 2.5). Od DDa jsou osvobozeny I. a II. skupina a ve III. skupině majetek do hodnoty 20 000 Kč. Existuje celá řada osvobození, pokud nabyvatelem je stát, ÚSC nebo jimi zřizované organizace a instituce.

Vývoj daně darovací

Darování podléhalo dani i mezi nejbližšími příbuznými až do 31.12.2007. I. a II. skupina byly od daně darovací osvobozeny až od 1.1.2008.

2.4.5 Daň z převodu nemovitostí

Před rokem 1993 byla daň z převodu nemovitostí (dále jen DzPN) uplatňována ve formě notářských poplatků z převodu nemovitostí. Úprava této daně se řídí zákonem č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů. Výnos DzPN plyne výlučně do SR.

Charakteristika daně z převodu nemovitostí

Předmětem DzPN je na rozdíl od daně darovací úplatný převod vlastnictví nemovitosti. Základem daně je cena nemovitosti zjištěná na základě posudku nebo skutečná prodejní cena. Pokud se tyto ceny liší, je použita vyšší z těchto dvou cen. Sazba daně je stanovena jednotným procentem ve výši 3 %. Poplatníkem DzPN bývá většinou prodávající. V případech, jako je exekuce, vyvlastnění nebo konkurs, platí daň nabyvatel. Osvobozeny od daně jsou převody majetku týkající se státu, ÚSC a dalších institucí jmenovaných v zákoně.

Vývoj daně z převodu nemovitostí

V roce 1993 byla sazba daně určena jako progresivní. Existovalo 9 daňových pásem v rozsahu 4 – 20 %. V roce 1994 byla sazba změněna na jednotnou ve výši 5 %. V roce 2004 byla snížena na současnou hodnotu 3 %.

2.5 Nepřímé daně všeobecné

Jedinou daní tohoto typu je v daňovém systému ČR daň z přidané hodnoty (dále jen DPH). DPH tvoří dominantu většiny vyspělých daňových systémů. Představuje tzv. všeobecnou daň ze spotřeby, které podléhají veškeré vytvořené statky nebo alespoň vyrobené a realizované zboží.

2.5.1 Daň z přidané hodnoty

Daň z přidané hodnoty je od roku 1993 uplatňována namísto daně z obratu. DPH se řídí zákonem č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů. Patří mezi daně sdílené.

Charakteristika daně z přidané hodnoty

Předmět DPH představuje dodání zboží a převod nemovitosti, poskytnutí či dodání služby za úplatu, pořízení zboží ze státu EU, dovoz zboží. Základ daně je definován jako „vše s výjimkou zahrnuté daně, co jako úplatu obdržel nebo má obdržet plátce za skutečné zdanitelné plnění“.⁴ Zdanitelným plněním je chápán předmět DPH. Do základu daně jsou také zahrnuta cla, spotřební daně, energetické daně, dotace k ceně, vedlejší související výdaje poskytované spolu se zbožím jako např. obalový materiál, náklady na přepravu či pojištění apod. Sazba daně má dvě úrovně, a to základní a sníženou. Základní sazba daně činí 19 %, snížená je vymezena 9 %.⁵ Snížená sazba je uplatňována u základních typů potravin a nápojů, knih, novin či časopisů, dětských plen a autosedaček, zdravotních a sociálních pomůcek, zdravotní a sociální péče, hromadné dopravy apod. Povinnost registrovat se jako plátce daně mají FO nebo PO, jejichž obrat přesáhl za 12 bezprostředně předcházejících po sobě jdoucích měsíců 1 mil. Kč.

Vývoj daně z přidané hodnoty

DPH prošla od svého zavedení do daňového systému ČR řadou změn, které lze rozčlenit do tří etap. První etapou je období od 1.1.1993 do 1.5.2004, kdy daň vznikla a postupně se vyvíjela. Daň byla upravena zákonem č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty. DPH byla založena na dvou sazbách: základní 23 % a snížené sazbě 5 %. Registrační limit byl stanoven poměrně vysoko - na hranici 6 mil. Kč (další změny sazeb

⁴ Vančurová, Láchová (2008), str. 232.

⁵ Od 1.1.2010 činí základní sazba DPH 20 %, snížená 10 %.

a registračního limitu viz tabulky 2.6 a 2.7). Zásadní změnou prošla daň v druhém období, po vstupu ČR do EU. Po vstupu do EU vznikla České republice povinnost implementovat Šestou směrnici Rady č. 77/388/EHS, o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu – společný systém daně z přidané hodnoty: jednotný základ daně, do národní legislativy⁶. To bylo provedeno přijetím nového zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, který se zásadně lišil od zákona platného do té doby. Zákon znamenal změnu ve vymezení plátců a jejich činnosti, ve výši obratu pro povinné plátcovství, v určení předmětu daně či v samotném přístupu k určení výše daně. Pro EU je základní sazba daně určena min. 15 %, sazba snížená nesmí klesnout pod 5 %. V ČR byly sazby stanoveny na 19 % a 5 %.

Třetí etapa, začínající 1.1.2008, souvisela s přijetím zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, a přinesla do oblasti DPH řadu nových opatření a postupů. Mezi hlavní změny patřilo zvýšení snížené sazby daně na 9 %, zavedení nového pojmu „skupinová registrace“, který umožní skupině osob, aby pro účely DPH vystupovala jako jeden subjekt pod jedním registračním číslem, uplatnění snížené sazby daně u staveb pro sociální bydlení a u bytové výstavby, zahrnutí tzv. energetických daní do základu daně.

Tab. 2.6 Vývoj sazeb DPH

Období	1.1.1993 - 31.12.1994	1.1.1995 - 30.4.2004	1.5.2004 - 31.12.2007	od 1.1.2008
Sazba daně (%)	5, 23	5, 22	5, 19	9, 19

Zdroj: Vlastní zpracování dle zákonů č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty ve znění příslušných novel, a dle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění příslušných novel.

Tab. 2.7 Vývoj hranic pro povinné plátcovství

Období	1.1.1993 - 31.12.1994	1.1.1995 - 30.9.2003	1.10.2003 - 30.4.2004	od 1.5.2004
Registrační limit (mil. Kč)	6	3	2	1

Zdroj: Vlastní zpracování dle zákonů č. 588/92 Sb., o dani z přidané hodnoty ve znění příslušných novel, a dle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění příslušných novel.

2.6 Nepřímé daně selektivní

Nepřímé daně selektivní jsou daně uvaleny na vybrané druhy zboží. Kromě spotřebních daní spadají do této oblasti i tzv. energetické daně.

⁶ V současnosti (2009) ve znění směrnice 2006/112/ES.

2.6.1 Spotřební daně

Spotřební daně (dále jen SD) jsou od roku 1993 vybírány namísto daně z obrátu. Stěžejní legislativní normou v oblasti SD je zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů. Mezi SD patří: daň z minerálních olejů, daň z lihu, daň z piva, daň z vína a meziproduktů, daň z tabákových výrobků.

Výnos spotřebních daní odchází do státního rozpočtu, část výnosu daně z minerálních olejů plyne do Státního fondu dopravní infrastruktury.

Charakteristika spotřebních daní

Předmětem SD jsou vybrané výrobky, které jsou vyrobeny na území ČR nebo na území Evropského společenství nebo jsou na toto území dovezeny. Plátcem daně je většinou FO nebo PO, která je provozovatelem daňového skladu (místo, kde se výrobky vyrábí, zpracovávají, skladují, přijímají nebo odesílají), nebo jím může být oprávněný příjemce, daňový zástupce či výrobce.

Základem daně z minerálních olejů je množství těchto olejů v 1000 litrech nebo tunách. Sazby jsou stanoveny pevnou částkou v rozsahu 0 – 13 710 Kč/ litr nebo tunu podle typu minerálního oleje.

Základ daně z lihu je stanoven množstvím lihu v hektolitrech. Sazby jsou dány pevnou částkou v rozpětí 13 300 – 26 500 Kč/hektolitr etanolu podle typu lihu.

Základ daně z piva je dán množstvím piva v hektolitrech. Sazba se člení na základní a sníženou, kdy základní činí 24 Kč/hektolitr a snížená, týkající se malých nezávislých pivovarů, se pohybuje v rozpětí 12 – 21,60 Kč/hektolitr podle rozsahu roční výroby.

Základ daně z vína a meziproduktů tvoří množství vína a meziproduktů vyjádřené v hektolitrech. Sazba je 0 Kč/hektolitr pro tichá vína a 2 340 Kč/hektolitr pro šumivá vína a meziprodukty.

Základ daně z tabákových výrobků je dán u cigaret pro procentní část daně cenou pro konečného spotřebitele, pro pevnou část daně množstvím kusů. U doutníků a cigarillos jej tvoří množství vyjádřené v kusech a u tabáku ke kouření a ostatního tabáku množství vyjádřené v kilogramech. Procentní část sazby u cigaret činí 28 %, pevná část 1,03 Kč/ks, u doutníků a cigarillos 1,15 Kč/ks u tabáku ke kouření a ostatního tabáku 1 280 Kč/kg.⁷

⁷ Od 1.1.2010 se zvyšují sazby daně z minerálních olejů, daně z lihu a daně z piva, od 1.2.2010 se zvyšují sazby daně z tabákových výrobků.

Vývoj spotřebních daní

Při svém zavedení byly spotřební daně upraveny zákonem č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních. Před vstupem ČR do EU docházelo k úpravám spotřebních daní z důvodu uplatňování většiny požadavků evropské legislativy. Od 1.7.1999 byly u spotřební daně z uhlovodíkových paliv a maziv změněny jednotky základu daně. Namísto hmotnostní jednotky tuny byla použita objemová jednotka 1000 litrů. Původně byly všechny daně stanoveny jednotkově. Od 1.1.2001 byla daň z tabákových výrobků určena jako součet pevné částky a procentní hodnoty. Další změny se odehrávaly v úpravách daňových sazeb. Vývoj hodnot sazeb hlavních akcí v období 1993 až 2009 je obsažen v tabulce 2.8.

Tab. 2.8 Vývoj hodnot sazeb hlavních akcí v období 1993 až 2009

Rok	Bezolovnatý automobilový benzín	Motorová nafta	100% ethylalkohol	Pivo – standardní sazba	Víno révové(tiché)	Víno šumivé	Cigarety
1993	9390 Kč/t	8250Kč/t	180Kč/l	154 Kč/hl	7,80 Kč/l	23,30 Kč/l	0,46 Kč/ks
1994	10055 Kč/t	8250Kč/t	190Kč/l	157 Kč/hl	6 Kč/l	23,30 Kč/l	0,50 Kč/ks
1995	10160 Kč/t	8340Kč/t	195 Kč/l	157 Kč/hl	5,50 Kč/l	23,40 Kč/l	0,51 Kč/ks
1996	11 570 Kč/t	8340Kč/t	195 Kč/l	24 Kč/hl%	2,50 Kč/l	23,40 Kč/l	0,65 Kč/ks
1997	11 570 Kč/t	8340Kč/t	195 Kč/l	24 Kč/hl%	2,50 Kč/l	23,40 Kč/l	0,65 Kč/ks
1998	12950 Kč/t	8700Kč/t	234 Kč/l	24 Kč/hl%	2,50 Kč/l	23,40 Kč/l	0,74 Kč/ks
1999	10840 Kč/1000 l	8150Kč/1000 l	234 Kč/l	24 Kč/hl%	2,50 Kč/l	23,40 Kč/l	0,79 Kč/ks
2000	10840 Kč/1000 l	8150Kč/1000 l	234 Kč/l	24 Kč/hl%	0 Kč/l	23,40 Kč/l	0,79 Kč/ks
2001	10840 Kč/1000 l	8150Kč/1000 l	234 Kč/l	24 Kč/hl%	0 Kč/l	23,40 Kč/l	0,36 Kč/ks + 22 % z PC
2002	10840 Kč/1000 l	8150Kč/1000 l	234 Kč/l	24 Kč/hl%	0 Kč/l	23,40 Kč/l	0,36 Kč/ks + 22 % z PC
2003	10840 Kč/1000 l	8150Kč/1000 l	234 Kč/l	24 Kč/hl%	0 Kč/l	23,40 Kč/l	0,36 Kč/ks + 22 % z PC
2004	11840 Kč/1000 l	9950Kč/1000 l	26500 Kč/hl	24 Kč/hl%	0 Kč/l	2340 Kč/hl	0,48 Kč/ks + 23 % z PC
2005	11840 Kč/1000 l	9950Kč/1000 l	26500 Kč/hl	24 Kč/hl%	0 Kč/l	2340 Kč/hl	0,60 Kč/ks + 24 % z PC
2006	11840 Kč/1000 l	9950Kč/1000 l	26500 Kč/hl	24 Kč/hl%	0 Kč/l	2340 Kč/hl	0,73 Kč/ks + 25 % z PC
2007	11840 Kč/1000 l	9950Kč/1000 l	26500 Kč/hl	24 Kč/hl%	0 Kč/l	2340 Kč/hl	0,88 Kč/ks + 27 % z PC
2008	11840 Kč/1000 l	9950Kč/1000 l	26500 Kč/hl	24 Kč/hl%	0 Kč/l	2340 Kč/hl	1,03 Kč/ks + 28 % z PC
2009	11840 Kč/1000 l	9950Kč/1000 l	26500 Kč/hl	24 Kč/hl%	0 Kč/l	2340 Kč/hl	1,03 Kč/ks + 28 % z PC

Zdroj: Vlastní zpracování dle Šíroký (2008), s.175.

2.6.2 Daně energetické

Tzv. energetické daně (dále jen ED) jsou součástí daňového systému ČR od 1.1.2008. Řídí se zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Účelem zavádění tohoto typu daní je ochrana životního prostředí pomocí omezování negativních jevů spojených s užíváním určitých surovin. V ČR mezi ně patří zemní plyn a některé další plyny, pevná paliva a elektřina. Kromě ekologizace daňové soustavy jsou tyto daně přínosem i pro státní rozpočet jako zdroj nových příjmů.

Charakteristika energetických daní

Předmětem daně ze zemního plynu a některých dalších plynů jsou zemní plyn, ethylen, propylen, butylen, butadien, svítiplyn, vodní plyn a generátorový plyn, které jsou určeny pro pohon motorů, výrobu tepla a k používání stacionárními motory a stroji používaných při stavbách. Řada činností, jako např. výroba tepla v domácnostech a domovních kotelnách, je od daně osvobozena. Základ daně je určen podle spáleného plynu v megawatthodinách. Sazby jsou stanoveny pevnou částkou v Kč dle druhu plynu a činnosti, při které je spalován. Plátcem daně je dodavatel, který dodává plyn konečnému spotřebiteli.

Předmětem daně z pevných paliv jsou pevná paliva (černé uhlí, hnědé uhlí, koks, rašeliny). Základ daně tvoří množství spáleného tepla v gigajoulech. Sazba daně je stanovena jednotnou sazbou 8,50 Kč/GJ. Plátcem daně je dodavatel dodávající pevná paliva konečnému spotřebiteli. Od daně jsou mimo jiné osvobozena pevná paliva určená k výrobě elektřiny.

Předmětem daně z elektřiny je elektřina. Daňový základ se určuje podle množství elektřiny v megawatthodinách. Sazba daně činí 28,30 Kč/MWh. Plátcem daně je její dodavatel konečnému spotřebiteli. Od daně je osvobozena např. elektřina ekologicky šetrná.

2.7 Sociální pojištění

Sociální pojištění (dále jen SP) nepatří v ČR přímo mezi daně, lze ho však označit jako odvod daňového charakteru, protože svými vlastnostmi dani odpovídá. SP patří k nejvýznamnějším zdrojům příjmů státního rozpočtu⁸.

⁸ S výjimkou veřejného zdravotního pojištění, které je příjmem zdravotních pojišťoven.

Charakteristika sociálního pojištění

Sociální pojištění se skládá ze sociálního zabezpečení, které zahrnuje platby na důchodové pojištění, nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a veřejného zdravotního pojištění.

Pomocí důchodového pojištění jsou hrazeny starobní, invalidní a pozůstalostní důchody. Nemocenské pojištění pomáhá zabezpečit občany v případě nemoci, těhotenství či mateřství. Příspěvkem na státní politiku zaměstnanosti je financována politika zaměstnanosti jak v pasivní (peněžitá pomoc v nezaměstnanosti) tak aktivní (např. tvorba nových pracovních míst) podobě. Pojistné na sociální zabezpečení se vypočítává pomocí sazby stanovené z vyměřovacího základu. Sazba činní u zaměstnance 6,5 %, u zaměstnavatele 25 % a u OSVČ 30,6 %.

Veřejné zdravotní pojištění slouží k úhradě zdravotní péče pojištěnců prostřednictvím zdravotních pojišťoven. Sazba je stanovena na 13,5 % z vyměřovacího základu (4,5 % hradí zaměstnanec, 9 % hradí zaměstnavatel). OSVČ platí také 13,5 %.

Existuje celá řada zákonů upravujících problematiku sociálního zabezpečení a veřejného zdravotního pojištění. Mezi nejdůležitější patří z. č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, z. č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, z. č. 100/1998 Sb., o sociálním zabezpečení, z. č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a z. č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

Vývoj sociálního pojištění

Tabulka 2.9 zachycuje vývoj sazeb sociálního pojištění. Veřejné zdravotní pojištění je po celé sledované období vypočítáváno pomocí stejných sazeb, zatímco sazby u sociálního zabezpečení se postupně snižují. V současné době se z důvodu zjednodušení systému uvažuje o sjednocení odvodů sociálního pojištění a daně z příjmů fyzických osob. Z důvodu demografických změn je také nutné provést transformaci důchodového zabezpečení. Prvními kroky je plynulé zvyšování věkové hranice pro odchod do důchodu či zpříšňování podmínek pro poskytování předčasných důchodů.

Tab. 2.9 Vývoj vybraných sazeb sociálního pojištění v období 1993 až 2009

Rok	SoZ zaměstnanci (%)	SoZ zaměstnavatelé (%)	SoZ OSVČ (%)	VZP zaměstnanci (%)	VZP zaměstnavatelé (%)	VZP OSVČ (%)
1993	9,00	27,00	36,00	4,50	9,00	13,50
1994	8,75	26,25	35,00	4,50	9,00	13,50
1995	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
1996	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
1997	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
1998	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
1999	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
2000	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
2001	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
2002	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
2003	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
2004	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
2005	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
2006	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
2007	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
2008	8,00	26,00	34,00	4,50	9,00	13,50
2009	6,50	25,00	30,60	4,50	9,00	13,50

Zdroj: Vlastní zpracování dle Šíroký (2008).

2.8 Dílčí závěr

Daňovou soustavu ČR tvoří v oblasti přímých daní: daně z příjmů, daň z nemovitostí, tzv. „trodaň“⁹ a daň silniční, v oblasti nepřímých daní: daň z přidané hodnoty, spotřební daně a tzv. energetické daně.

K dílčím změnám daňových zákonů došlo od roku 1993 v mnoha případech, jen některé etapy však lze označit jako daňové reformy. Jsou to období:

- 1991 – 1993: zavedení standardního daňového systému tržní ekonomiky (zavedení daně z přidané hodnoty a spotřebních daní, oddělení sociálního pojistného od daní z příjmů, sjednocení zdanění všech forem podnikatelských subjektů, sjednocení zdanění všech forem zdanění jednotlivců, snížení významu zdanění důchodu právnických osob),
- 2003 – 2004: implementace legislativy EU (nový zákon o dani z přidané hodnoty, nový zákon o spotřebních daních),
- 2005 – 2006: zvýšení progresivity daňového systému (změny týkající se daně z příjmů fyzických osob),

⁹ Daň dědická, daň darovací a daň z převodu nemovitostí.

- 2008: řada daňových změn obsažena v nově přijatém zákoně č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů (snížení sazby daně z příjmů právnických osob, které bylo téměř kompenzováno rozšířením základu daně, zavedení principu zdanění superhrubé mzdy, zvýšení snížené sazby daně z přidané hodnoty),
- 2009 – dále: modernizace daňového systému (v současné době nejasněná, cílem je zjednodušení a zefektivnění daňové správy, uvažuje se o sjednocení daně z příjmů fyzických osob a pojistného na sociální zabezpečení).¹⁰

Na základě těchto dílčích závěrů může být v dalších kapitolách lépe objasněna problematika vývoje daňových výnosů.

¹⁰ Volně dle Vančurová (2009).

3 Analýza výnosů nejvýznamnějších daňových odvodů

Druhá kapitola rozebírá výnosy nejvýznamnějších daňových odvodů v České republice ve vybraném období. Jedná se o výnosy daně z příjmů fyzických osob, daně z příjmů právnických osob, daně z přidané hodnoty, daní spotřebních a pojistného na sociální zabezpečení. Jsou zde zachyceny hodnoty výnosů v jednotlivých letech, tempo jejich růstu a naznačeny legislativní změny, které mohly tempo růstu ovlivnit. Další faktory působící na daňové výnosy jsou předmětem zkoumání v dalších kapitolách. Zkoumaným obdobím je desetiletá etapa od roku 1998 do roku 2007. Část kapitoly se také věnuje charakteristice a vývoji ukazatele daňové kvóty.

S uvedenou problematikou souvisí první pracovní hypotéza H1, která zní: „*Podíl nepřímých daní na daňové kvótě se ve sledovaném období zvyšuje, zatímco podíl přímých daní se snižuje.*“ Při stanovení této hypotézy bylo vycházeno z evropského trendu zvyšování daňového zatížení v oblasti nepřímých daní.

3.1 Výnosy daně z příjmů fyzických osob

Daň z příjmů fyzických osob patří mezi daně sdílené, což znamená, že státem stanovená daň se v určitém poměru po svém výběru rozdělí mezi státní rozpočet a další veřejné rozpočty. Poměr dělení je určen podle z. č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, ve znění pozdějších předpisů¹¹. Rozpočtové určení daní platné od 1.1.2008 je znázorněno v příloze č.1.

U DzPFO je rozpočtové určení složitější než u ostatních daní. Je rozdílné u:

- DzPFO vybírané srážkou,
- DzPFO ze samostatné výdělečné činnosti,
- DzPFO ze závislé činnosti.

Výnos DzPFO vybíraný srážkou plyne z 69,68 % do státního rozpočtu, z 8,92 % do rozpočtů krajů a z 21,4 % do rozpočtů obcí.

Výnos DzPFO ze SVČ náleží z 30 % obci podle bydliště podnikatele, 10 % odchází do státního rozpočtu a zbývajících 60 % se dále člení na 69,68 % státnímu rozpočtu, 8,92 % krajům a 21,4 % obcím.

¹¹ Dle tohoto zákona se celostátním hrubým výnosem daně rozumí peněžní prostředky vybrané v průběhu rozpočtového roku správcem daně, snížené o vrácené prostředky. Nezahrnují se sem částky vybrané na pokutách a částky použité na úhradu nákladů daňového řízení. Výnosem daně se rozumí část hrubého výnosu daně zaevidovaná na splatnou daňovou povinnost.

Výnos DzPFO ze závislé činnosti se člení mezi státní rozpočet 68,18 %, rozpočty krajů 8,92 % a rozpočty obcí 21,4 %. Zbývá zde ještě 1,5 %, které náleží obcím dle počtu obyvatel v obci.

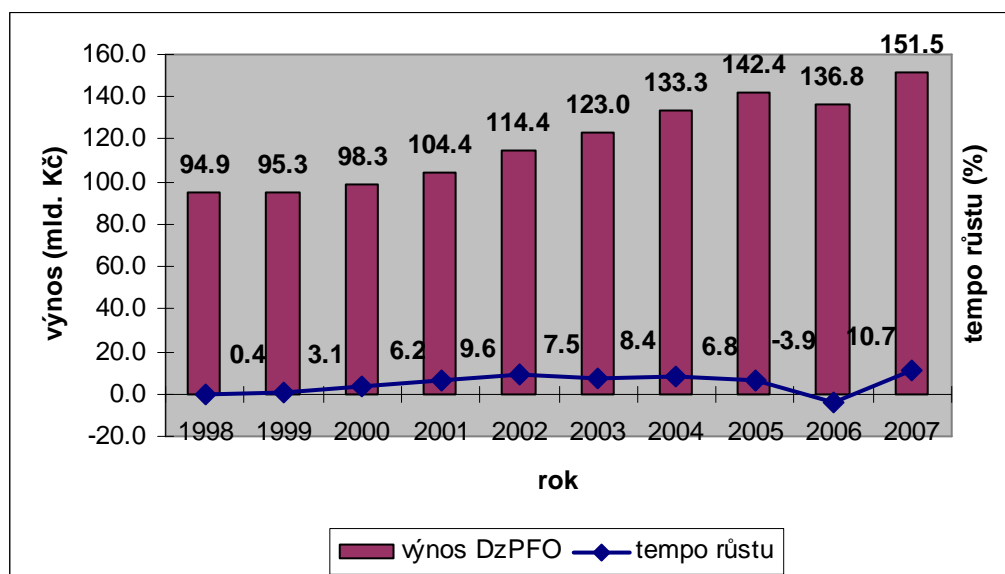
Hodnota výnosů DzPFO ve sledovaném období s výjimkou roku 2006 narůstala. Zvýšila se z absolutní hodnoty 94,9 mld. Kč v roce 1998 na 151,5 mld. Kč v roce 2007. Pokles v roce 2006 mohl být způsoben změnou legislativy DzPFO, kdy byla nejnižší sazba této daně snížena z 15 % na 12 % a změnil se také systém výpočtu zálohy na daň (zrušení měsíčních nezdanitelných částek a zavedení nových slev na dani). Průměrné tempo růstu výnosů činilo 5,4 %. Vývoj výnosů DzPFO je zaznamenán v tabulce 3.1 a grafu 3.1.

Tab. 3.1 Vývoj výnosů DzPFO v letech 1998 až 2007

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
DzPFO (mld. Kč)	94,9	95,3	98,3	104,4	114,4	123,0	133,3	142,4	136,8	151,5
Tempo růstu (%)	-	0,4	3,1	6,2	9,6	7,5	8,4	6,8	-3,9	10,7

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

Graf 3.1 Vývoj výnosů DzPFO v letech 1998 až 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

3.2 Výnosy daně z příjmů právnických osob

Výnos DzPPO se dělí mezi státní rozpočet, rozpočty krajů a rozpočty obcí. Státnímu rozpočtu náleží 69,68 %, rozpočtům krajů 8,92 % a rozpočtům obcí 21,4 %. Pokud poplatníkem daně jsou obec nebo kraj, náleží tato daň zpět obci nebo kraji.

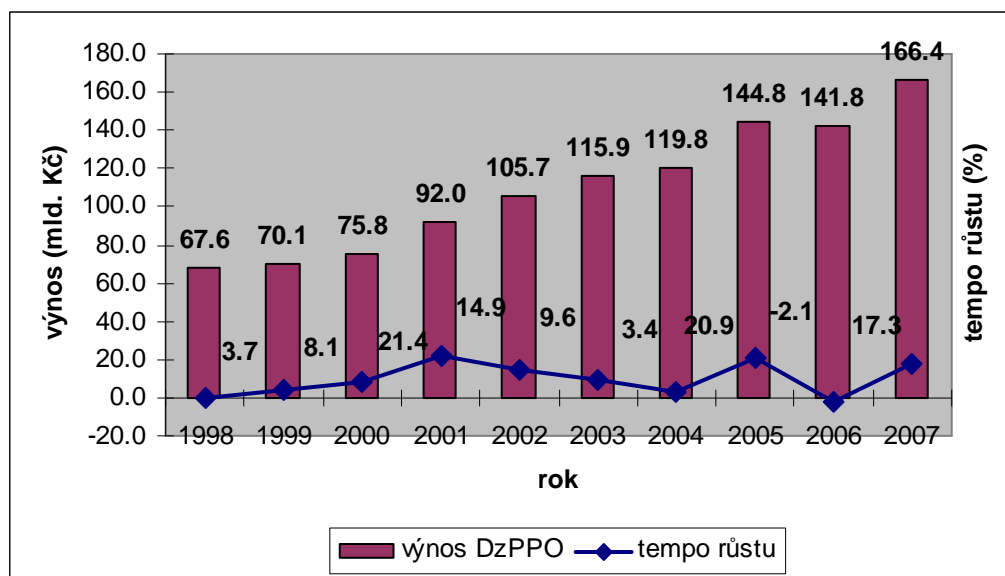
Absolutní hodnota výnosů DzPPO narostla z 67,6 mld. Kč v roce 1998 na 166,4 mld. Kč v roce 2007. Průměrné meziroční tempo růstu činilo 10,8 %, nejnižší bylo v roce 2006 (-2,1 %), nejvyšší pak v roce 2001 (21,4 %). Mezi významné legislativní změny, které mohly způsobit změny meziročního tempa růstu patří změny sazby daně či vývoj odpisové politiky. Vývoj výnosů DzPPO obsahují tabulka 3.2 a graf 3.2.

Tab. 3.2 Vývoj výnosů DzPPO v letech 1998 až 2007

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
DzPPO (mld. Kč)	67,6	70,1	75,8	92,0	105,7	115,9	119,8	144,8	141,8	166,4
Tempo růstu (%)	-	3,7	8,1	21,4	14,9	9,6	3,4	20,9	-2,1	17,3

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

Graf 3.2 Vývoj výnosů DzPPO v letech 1998 až 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

3.3 Výnosy daně z přidané hodnoty

DPH bývá označována jako fiskálně nejvýznamnější daň. Výnos DPH se dělí státnímu rozpočtu, rozpočtům krajů a rozpočtům obcí opět v poměru 69,68 %, 8,92 % a 21,4 %.

Hodnoty výnosů DPH každoročně rostly, pokles nebyl zaznamenán ani v jenom meziročním období. Největší zvýšení výnosu se odehrálo mezi lety 1998 a 1999, a to 15,8 %. Jelikož v průběhu roku 1998 nedošlo k žádným zásadním změnám zákona o DPH, byl tento nárůst způsoben jinými než legislativními faktory. Ani v dalších letech však nárůst není

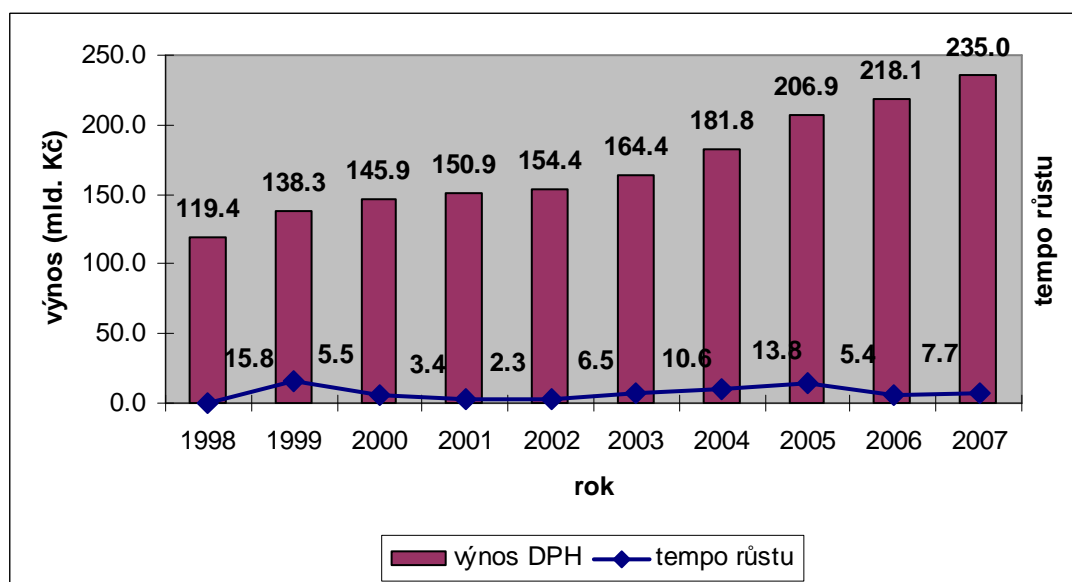
zanedbatelný. V roce 1998 činil výnos DPH 199,4 mld. Kč, v roce 2007 to bylo už 235 mld. Kč. Tempo růstu bylo v daném období průměrně 7,9 %. Každoroční výnosy a jejich růst zachycují tabulka 3.3 a graf 3.3

Tab. 3.3 Vývoj výnosů DPH v letech 1998 až 2007

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
DPH (mld. Kč)	119,4	138,3	145,9	150,9	154,4	164,4	181,8	206,9	218,1	235,0
Tempo růstu (%)	-	15,8	5,5	3,4	2,3	6,5	10,6	13,8	5,4	7,7

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

Graf 3.3 Vývoj výnosů DPH v letech 1998 až 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

3.4 Výnosy spotřebních daní

Výnosy SD nepřecházejí do rozpočtů krajů či obcí. Téměř v plné výši plynou do státního rozpočtu. Pouze 9,1 % výnosu spotřební daně z minerálních olejů odchází do Státního fondu dopravní infrastruktury, který slouží k údržbě a rozvoji silnic, železnice a vodních cest.

Absolutní hodnota výnosů SD se každoročně, s výjimkou roku 2000, zvyšuje. Od roku 2004, kdy se každý rok zvedala sazba uvalená na cigarety, jsou hodnoty růstu vyšší než v předešlých letech. Ve sledovaném období se hodnota výnosů více než zdvojnásobila. Z 67,8

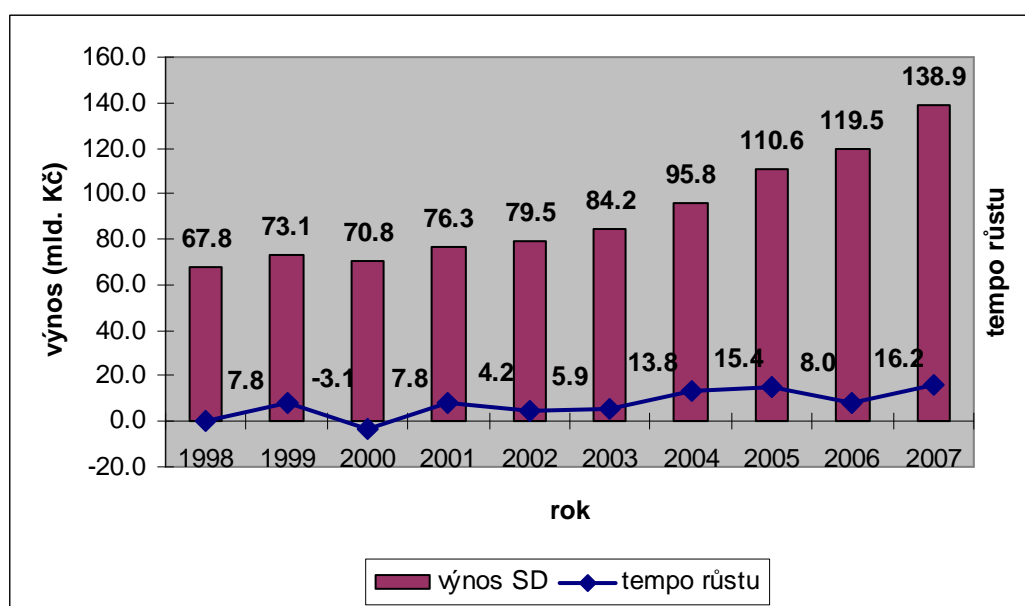
mld. Kč se vyšplhala na 138,9 mld. Kč. Výnosy rostly v průměru o 8,4 % ročně. Vývoj výnosů SD je obsažen v tabulce 3.4 a grafu 3.4.

Tab. 3.4 Vývoj výnosů SD v letech 1998 až 2007

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
SD (mld. Kč)	67,8	73,1	70,8	76,3	79,5	84,2	95,8	110,6	119,5	138,9
Tempo růstu (%)	-	7,8	-3,1	7,8	4,2	5,9	13,8	15,4	8,0	16,2

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

Graf 3.4 Vývoj výnosů SD v letech 1998 až 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

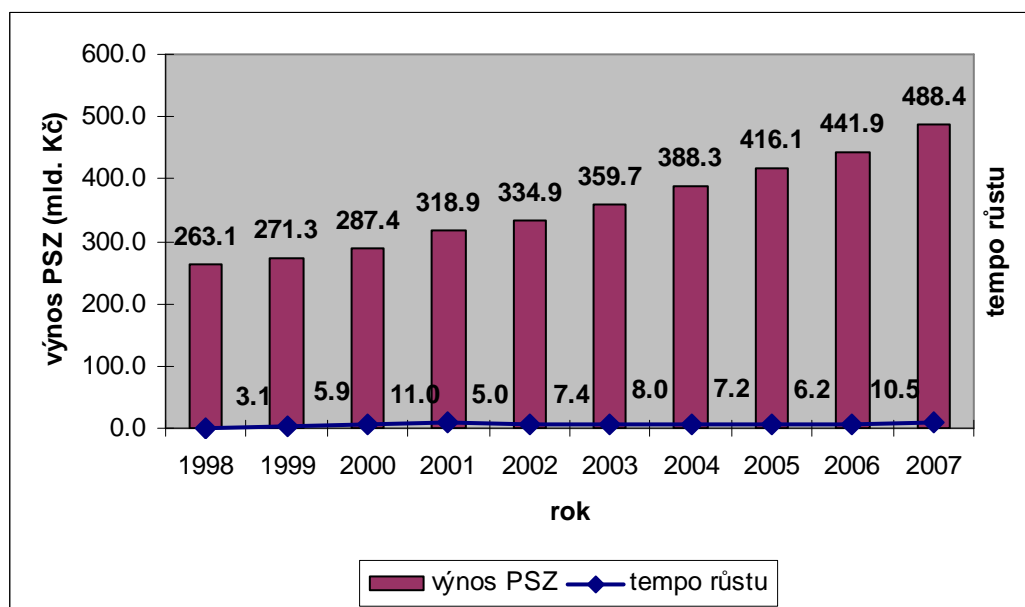
3.5 Výnosy pojistného na sociální zabezpečení

Pojistné na sociální zabezpečení tvoří největší část příjmů státního rozpočtu a není předmětem rozpočtového určení daní. V oblasti pojistného na sociálního zabezpečení se ve sledovaném období neodehrávaly výrazné legislativní změny. Výnosy z pojistného se zvyšují plynule bez výraznějších výkyvů. V roce 1998 výnos činil 263,1 mld. Kč. V roce 2007 dosáhl 488,4 mld. Kč. Průměrné tempo růstu činilo 7,1 %. Výnosy pojistného a jejich růst zaznamenává tabulka 3.5 a graf 3.5.

Tab. 3.5 Vývoj výnosů PSZ v letech 1998 až 2007

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
PSZ (mld. Kč)	263,1	271,3	287,4	318,9	335,0	359,7	388,3	416,1	441,9	488,4
Tempo růstu (%)	-	3,1	5,9	11,0	5,0	7,4	8,0	7,2	6,2	10,5

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

Graf 3.5 Vývoj výnosů PSZ v letech 1998 až 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

3.6 Daňová kvóta

Daňová kvóta je významný makroekonomický ukazatel představující, jak už bylo zmíněno v první kapitole, poměr celkových daňových příjmů do veřejných rozpočtů k hrubému domácímu produktu. Jedná se tedy o podíl HDP přerozdělovaného prostřednictvím veřejných rozpočtů. Pomocí vzorce 3.1 ji lze vyjádřit jako:

$$DK = \frac{\text{daňové příjmy}}{\text{HDP}} \times 100 \quad (\%) \quad (3.1)$$

Rozlišují se dva druhy daňové kvóty – jednoduchá a složená. Zatímco jednoduchá kvóta v sobě zahrnuje pouze příjmy veřejných rozpočtů označené jako daně, do složené kvóty se zahrnují i odvody daňového charakteru, které se jako daně nenazývají. Hodnota složené daňové kvóty je tedy vyšší než jednoduché. V následujícím textu bude zmiňována daňová kvóta složená.

Ukazatel daňové kvóty je často používán při mezinárodním srovnání daňových systémů.¹² Existuje však několik nedostatků, které mohou při mezinárodním srovnávání způsobovat nepřesnosti. Stejně jako v ČR i v mnoha jiných zemích zákonem není definován pojem daň. Mohou tedy vznikat rozpory při určování přesné hodnoty daňových příjmů. Problém může být způsoben také vlivem deficitního financování, kdy může vznikat nesoulad mezi daňovými příjmy a daňovými výdaji. Nedostatek daňové kvóty spočívá i v chybějící charakteristice výdajové strany veřejných financí.

Sledována může být nejen daňová kvóta jako celek, ale i její dílčí části. Podle rozdělení daní pomocí metodiky OECD bývají nejčastěji zkoumány skupiny:

- 1000 – přímé daně,
- 2000 – sociální pojištění,
- 5000 – nepřímé daně.

Výše daňové kvóty má v ČR ve sledovaném období převážně rostoucí charakter. Konkrétní hodnoty jsou zachyceny v tabulce 3.6 a graficky znázorněny v grafu 3.6. Mezi roky 1998 a 2004 se daňová kvóta zvýšila z 33,3 % na 37,4 %, což představuje rozdíl 4,1 %. Od roku 2004 potom mírně klesala až na hodnotu 36,9 % v roce 2007.

Při rozčlenění daňové kvóty na její jednotlivé složky:

- podíl přímých daní,
- podíl nepřímých daní,
- podíl sociálních příspěvků,

se tyto složky vyvíjely odlišně, jak ukazuje graf 3.7. Ve sledovaném období docházelo u každé z nich k jiným výkyvům. Hodnota všech se ovšem od roku 1998 do roku 2007 zvýšila.

Podíl přímých daní pomalu narůstal, k nepatrným poklesům došlo pouze v letech 2000 a 2005. Zatímco v roce 1998 byla hodnota jejich podílu 8,3 %, v roce 2007 to bylo 9,3 %. Vývoj podílu nepřímých daní lze charakterizovat jako kolísavý. Od roku 1998 do roku 2007 se sice změnil pouze o 0,3 % (z 11 % na 11,3 %.), nejnižší hodnoty však dosáhl v roce 2002 a to 10,8 %, nejvyšší pak v letech 2004 a 2005, což bylo 11,8 %. Podíl sociálních příspěvků se zvyšoval po celé sledované období. Ze 14 % na počátku sledovaného období narostl na 16,3 % na konci. Přestavuje tedy svými hodnotami nejvýznamnější součást daňové kvóty.

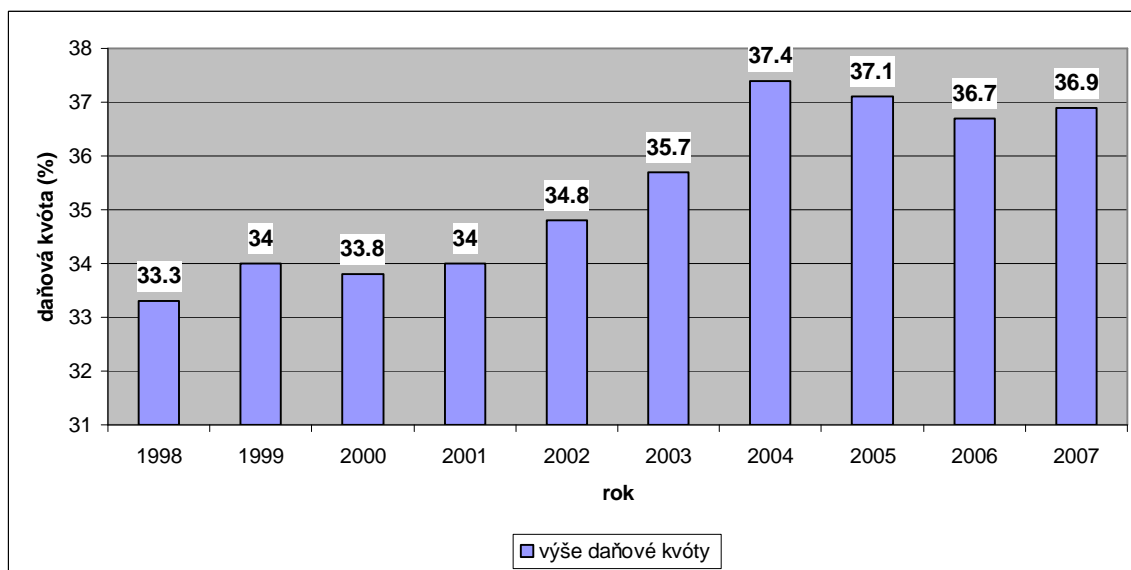
¹² Podle srovnání Eurostatu v roce 2007 byla ČR s daňovou kvótou 36,9 % mírně pod průměrem EU, který činil 37,5 %. Nejvyšší daňová kvóta byla naměřena v Dánsku (48,7 %), nejnižší pak na Slovensku a v Rumunsku (shodně 29,4 %).

Tab. 3.6 Vývoj daňové kvóty v letech 1998 až 2007

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Výše daňové kvóty (%)	33,3	34,0	33,8	34,0	34,8	35,7	37,4	37,1	36,7	36,9
Podíl přímých daní (%)	8,3	8,5	8,3	8,8	9,1	9,6	9,6	9,2	9,2	9,3
Podíl nepřímých daní (%)	11	11,5	11,3	11,0	10,8	11,1	11,8	11,8	11,3	11,3
Podíl sociálního pojištění (%)	14	14	14,2	14,2	14,9	15,0	16,0	16,1	16,3	16,3

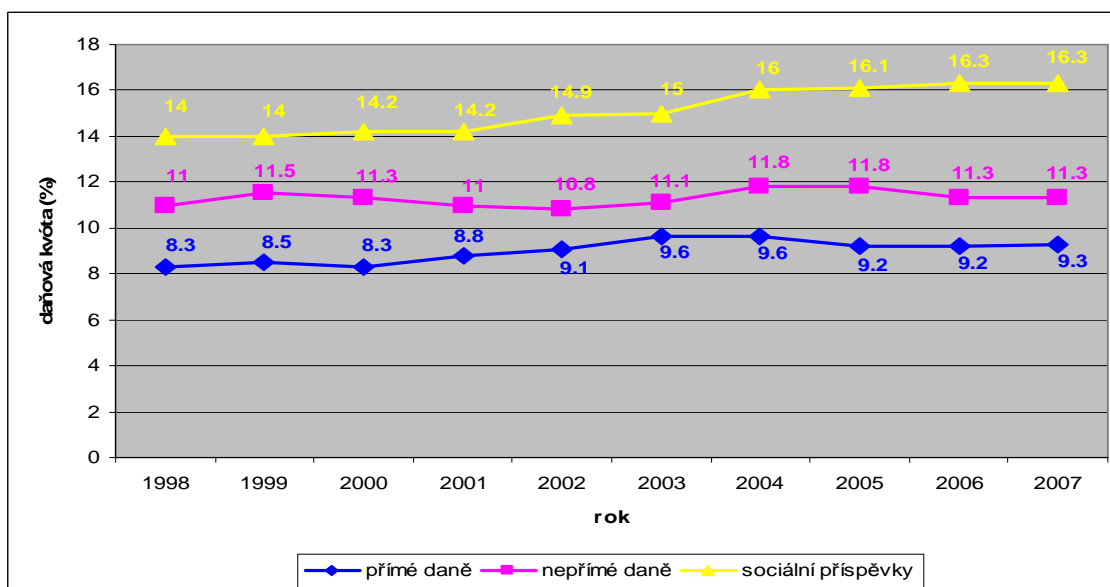
Zdroj: Vlastní zpracování dle <http://ec.europa.eu/>.

Graf 3.6 Vývoj daňové kvóty v letech 1998 až 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle <http://ec.europa.eu/>.

Graf 3.7 Vývoj složek daňové kvóty v letech 1998 až 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle <http://ec.europa.eu/>.

Na začátku kapitoly byla stanovena hypotéza H1: „*Podíl nepřímých daní na daňové kvótě se ve sledovaném období zvyšuje, zatímco podíl přímých daní se snižuje.*“ Tuto hypotézu není možné potvrdit. Přestože se nepřímé daně podílí na daňové kvótě větší částí než přímé daně, jejich podíl se ve sledovaném období příliš nemění, tvoří v průměru 11,3 % celkové daňové kvóty a rozdíl mezi roky 1998 a 2007 je pouze 0,3 %. Podíl přímých daní tvoří průměrně 9 % daňové kvóty a od roku 1998 do roku 2007 se zvýšil o 1 %.

3.7 Dílčí závěr

Druhá kapitola se zabývá analýzou výnosů nejvýznamnějších daňových odvodů. Je zde zachyceno, jak se tyto odvody vyvíjely v daném období. Absolutní hodnoty výnosů se každoročně ve většině případů zvyšovaly. Výnosy DzPFO rostly v průměru o 5,4 %, výnosy DzPPO o 10,8 %, výnosy DPH o 7,9 %, výnosy SD o 8,4 % a výnosy PSZ o 7,1 %. Důvody tohoto vývoje a hlavní faktory ovlivňující daňové výnosy jsou předmětem zkoumání v následujících kapitolách, kde bude také zohledněn jejich růst vlivem cenové hladiny.

Daňová kvóta se v ČR ve sledovaném období zvýšila o 4,1 %. Z jejích jednotlivých částí, které tvoří přímé daně, nepřímé daně a sociální příspěvky, nejvýznamnější a po celou dobu rostoucí díl tvoří sociální příspěvky. Hypotéza H1, znějící: „*Podíl nepřímých daní na daňové kvótě se ve sledovaném období zvyšuje, zatímco podíl přímých daní se snižuje*“, byla vyvrácena.

4 Vliv cenové hladiny na daňové výnosy

Na daňovou soustavu a tím i na daňové výnosy má vliv řada faktorů. Faktory lze uspořádat do několika skupin:

- *faktory ekonomické* – patří sem např. míra inflace, hospodářský růst, odvětvová a geografická struktura, struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva apod.,
- *faktory politické* – vliv můžou mít i převažující zájmy vládní strany či politický cyklus,
- *faktory kulturně historické* – nelze opomíjet ani vžitě způsoby zdanění, daňovou morálku obyvatel, tradici fungování státního aparátu při výběru daní,
- *faktory administrativně institucionální* – řadí se mezi ně vláda, parlament, byrokracie, ústavněprávní uspořádání státu,
- *faktor technického pokroku* – souvisí s účinnějšími nástroji k výběru daní a proti daňovým únikům, s dokonalejšími formami obchodu,
- *faktor globalizace* – představuje vzájemnou koordinaci daňových soustav, vliv mezinárodních podmínek.¹³

Tato kapitola se zaměřuje především na faktory ekonomické, za nejvýznamnější je považován faktor cenové hladiny. Dalšími zkoumanými veličinami jsou nezaměstnanost a růst hrubého domácího produktu. Výnosy jednotlivých daní jsou pomocí metod regresní a korelační analýzy zkoumány v závislosti na těchto veličinách s cílem zjistit, který z daňových výnosů nejvíce odpovídá jejich vývoji. Pro výpočet jsou použity údaje o růstu výnosů zjištěné v předcházející kapitole. Sledovaným obdobím jsou léta 1999 až 2007, tedy období nezasážené hospodářskou krizí.

4.1 Regresní a korelační analýza

Regresní a korelační analýza jsou statistické metody zabývající se vztahy a závislostmi mezi dvěma či více znaky. Jejich hlavním cílem je poznávání příčinných vztahů mezi statistickými znaky. *Regresní analýza* zkoumá pomocí regresní funkce jednostranné závislosti znaků, *korelační analýza* měří závislosti znaků.

Regresní analýza se člení na:

- jednoduchou (řeší vztah dvou proměnných),
- vícenásobnou (řeší vztah více proměnných).

¹³Volně dle Kubátová (2008), str. 147 – 149.

Jelikož se následující analýza zabývá vztahem mezi dvěma proměnnými (daňové výnosy a cenová hladina), bude se jednat o analýzu jednoduchou.

Na začátku je nutné si zvolit regresní funkci. Tato funkce může být lineární, parabolická, exponenciální, logaritmická, polynomická či hyperbolická. Na základě předpokladu, že zvyšuje-li se inflace, zvyšují se stejným tempem a rovnoměrně i daňové výnosy, je zde použita funkce lineární.

K měření závislosti znaků slouží index determinace. *Index determinace* (označení R^2) vyjadřuje, jaká část rozptylu jednoho znaku (daňového výnosu) je způsobena závislostí na druhém znaku (inflaci). Nabývá hodnot od 0 do 1, přičemž čím blíže je 0, tím je daná závislost slabší a naopak.

V prostředí Microsoft Excel lze vytvořit bodový graf. Přidáním spojnice trendu je možné zjistit rovnici regrese a již zmiňovaný index determinace.

4.2 Vliv inflace na daňové výnosy

Inflaci lze definovat jako zvyšování cenové hladiny, které má za následek snižování kupní síly peněz.¹⁴

Pro měření inflace se používají cenové indexy. Mezi nejznámější cenové indexy patří:

- index spotřebitelských cen,
- index cen výrobců,
- deflátor HDP.

Cenové indexy poměřují úroveň cen vybraného koše reprezentativních výrobků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích. U indexu spotřebitelských cen je význam jednotlivých výrobků určován podle podílu, který zastupují na celkové spotřebě domácnosti. Jsou tedy poměřovány ceny tzv. spotřebního koše. Do spotřebního koše se řadí potravinářské zboží, nepotravinářské zboží a služby.¹⁵

Koš indexu cen výrobců je jiný než koš spotřebitelských cen a vypovídá o tom, jak domácí inflace působí na konkurenceschopnost českých výrobců ve srovnání se zahraničními výrobci. Deflátor porovnává ceny všech statků a služeb, z nichž je složen HDP.

Míra inflace bývá nejčastěji měřena pomocí indexu spotřebitelských cen. Vždy je nutné přesné věcné, prostorové a časové vyjádření. Míra inflace může být udávána měsíčně, ročně apod. Pro účely dalšího zkoumání je použita míra inflace vyjádřená

¹⁴ Jurečka, Jánošíková (2005), str. 89.

¹⁵ Viz příloha č. 2.

přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen, tedy procentní změna průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců oproti průměru 12-ti předchozích měsíců.

V tab. 4.1 je zachycen vývoj inflace v ČR v letech 1999 až 2007. Nejvyšší míra 4,7 % byla naměřena v roce 2001, nejnižší 0,1 % pak v roce 2003. V průměru dosahovala míra inflace ve sledovaném období hodnoty 2,5 %.

Tab. 4.1 Vývoj inflace v letech 1999 až 2007

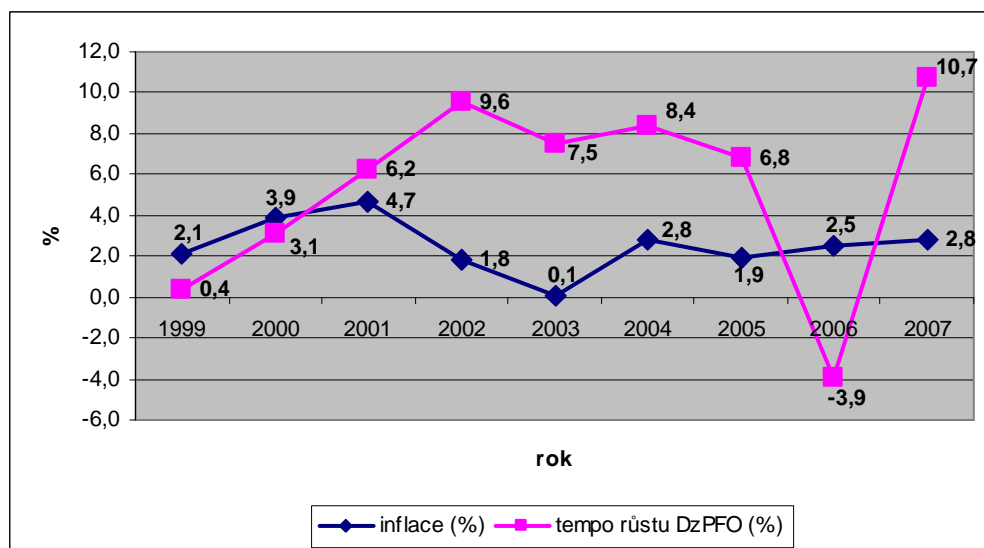
Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Míra inflace (%)	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz.

4.2.1 Vliv cenové hladiny na výnos daně z příjmů fyzických osob

Z grafu 4.1 není zřetelná žádná závislost mezi cenovou hladinou a výnosy DzPFO. Hodnota indexu determinace činí 0,0137, což znamená, že pouze 1 % rozptylu výnosů DzPFO je způsobeno vlivem cenové hladiny. Zbývajících 99 % je způsobeno jinými vlivy. Nalezená přímka tedy vystihuje závislost výnosů DzPFO na cenové hladině jen z 1 %. Lze říci, že lineární závislost výnosů DzPFO na cenové hladině není zjištěna.

Graf 4.1 Vývoj inflace a tempa růstu výnosů DzPFO v letech 1999 až 2007

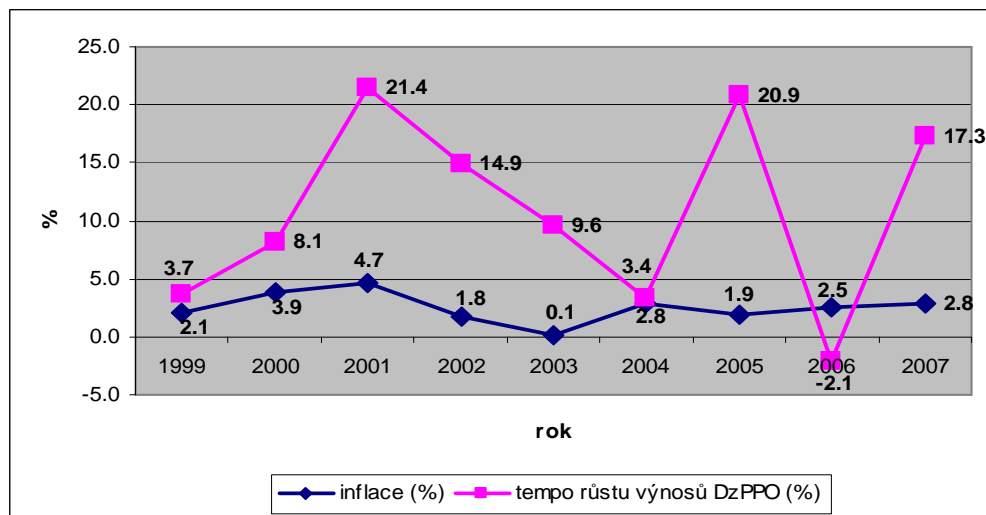

Zdroj: Vlastní zpracování dle tab. 3.1 a 4.1.

4.2.2 Vliv cenové hladiny na výnos daně z příjmů právnických osob

Situace je obdobná jako u daně z příjmů fyzických osob a je zachycena v grafu 4.2. Hodnota indexu determinace činí 0,0339. Nalezená přímka vystihuje závislost výnosů DzPPO na cenové hladině jen ze 3 %. Nelze tedy psát o lineární závislosti výnosů DzPPO na cenové hladině.

Graf 4.2 Vývoj inflace a tempa růstu výnosů DzPPO v letech 1999 až 2007

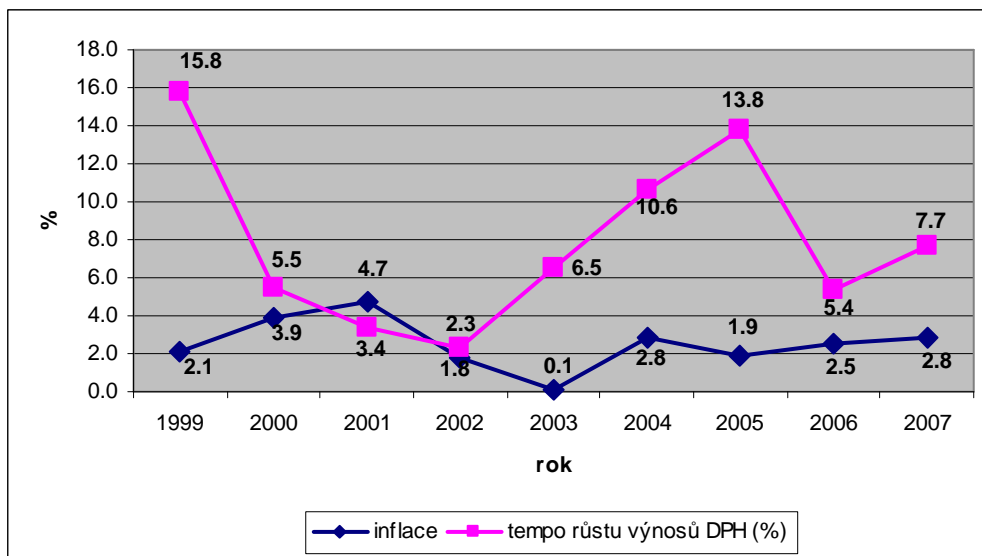

Zdroj: Vlastní zpracování dle tab. 3.2 a 4.1.

4.2.3 Vliv cenové hladiny na výnos daně z přidané hodnoty

Jak ukazuje graf 4.3, ani u výnosů DPH není závislost na cenové hladině příliš patrná. Hodnota indexu determinace je 0,0608. Lineární závislost, vyznačenou nalezenou přímkou, lze tedy pouze z 6 % vysvětlovat vlivem cenové hladiny. Zbývajících 94 % způsobují jiné náhodné vlivy. Vývoj inflace a tempa růstu výnosů DPH ukazuje graf 4.3.

Graf 4.3 Vývoj inflace a tempa růstu výnosů DPH v letech 1999 až 2007

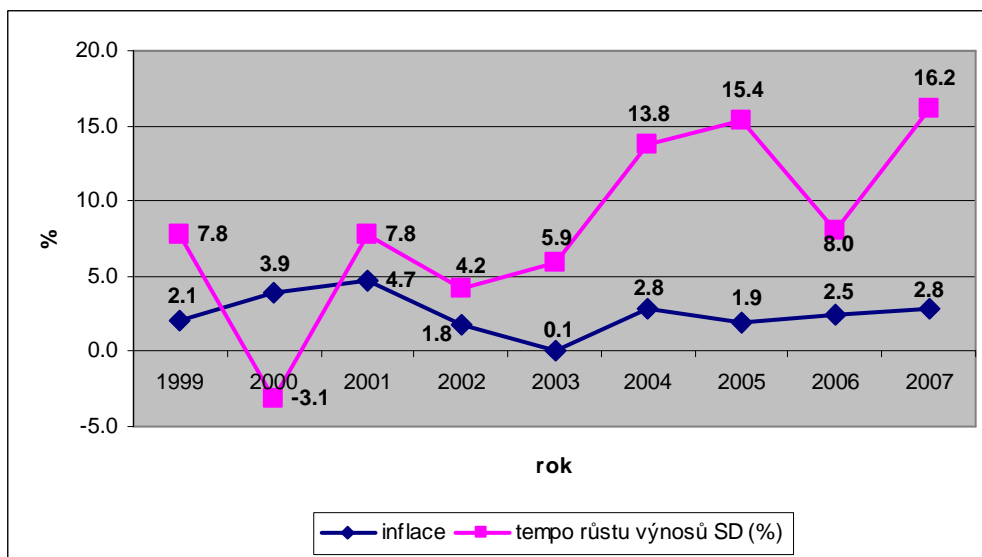

Zdroj: Vlastní zpracování dle tab. 3.3 a 4.1.

4.2.4 Vliv cenové hladiny na výnos spotřebních daní

Index determinace o hodnotě 0,0177 značí, že lineární závislost mezi výnosy SD a cenovou hladinou neexistuje. Nalezená přímka vystihuje závislost výnosů SD na cenové hladině z 2 %. Vše je zachyceno v grafu 4.4.

Graf 4.4 Vývoj inflace a tempa růstu výnosů SD v letech 1999 až 2007

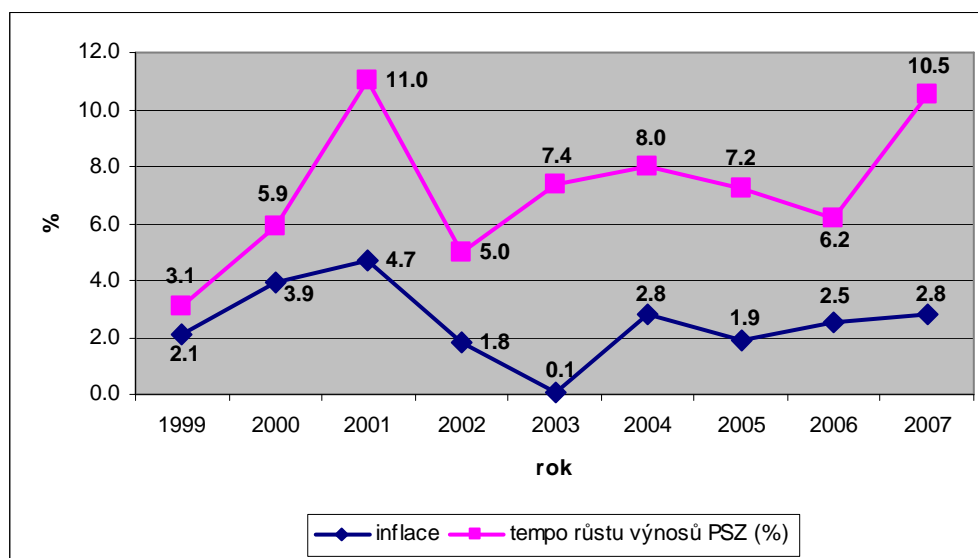

Zdroj: Vlastní zpracování dle tab. 3.4 a 4.1.

4.2.5 Vliv cenové hladiny na výnos pojistného na sociálního zabezpečení

Nejvyšší hodnota indexu determinace byla vypočtena u výnosů pojistného na sociálního zabezpečení. Tato hodnota činí 0,1586 a znamená, že 16 % rozptylu výnosů pojistného je způsobeno vlivem cenové hladiny a 84 % zaviňují jiné vlivy. V grafu 4.5 je zřejmé, že vývoj inflace a tempa růstu výnosů na pojistné se neodlišují tolik, jako v předešlých případech.

Graf 4.5 Vývoj inflace a tempa růstu výnosů PSZ v letech 1999 až 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle tab. 3.5 a 4.1.

4.3 Vliv dalších ekonomických faktorů na daňové výnosy

Dalšími významnými faktory, u kterých je zkoumán jejich vliv na daňové výnosy, jsou míra nezaměstnanost a růst hrubého domácího produktu.

4.3.1 Vliv nezaměstnanosti na daňové výnosy

Nezaměstnanost představuje závažný makroekonomický problém. Souvisí s ní řada makroekonomických i mikroekonomických důsledků. Dopady nezaměstnanosti se dotýkají pouze části populace, zatímco s inflací se v různé míře potýká celá populace.¹⁶

¹⁶ Volně dle Jurečka, Jánošíková (2005), str. 112.

V ČR se používají dva ukazatele míry nezaměstnanosti:

- ukazatel zjišťovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí na základě statistik úřadů práce,
- ukazatel zjišťovaný Českým statistickým úřadem na základě tzv. Výběrového šetření pracovních sil.

Více užívaná je míra nezaměstnanosti podle MPSV, jejíž údaje jsou využity také v této práci (viz tabulka 4.2). Průměrná míra nezaměstnanosti ve sledovaném období činila 8,9 %. Nejnížší byla v roce 2007 (6,6 %), nejvyšší hodnoty naopak dosáhla v roce 2004 (10,2 %).

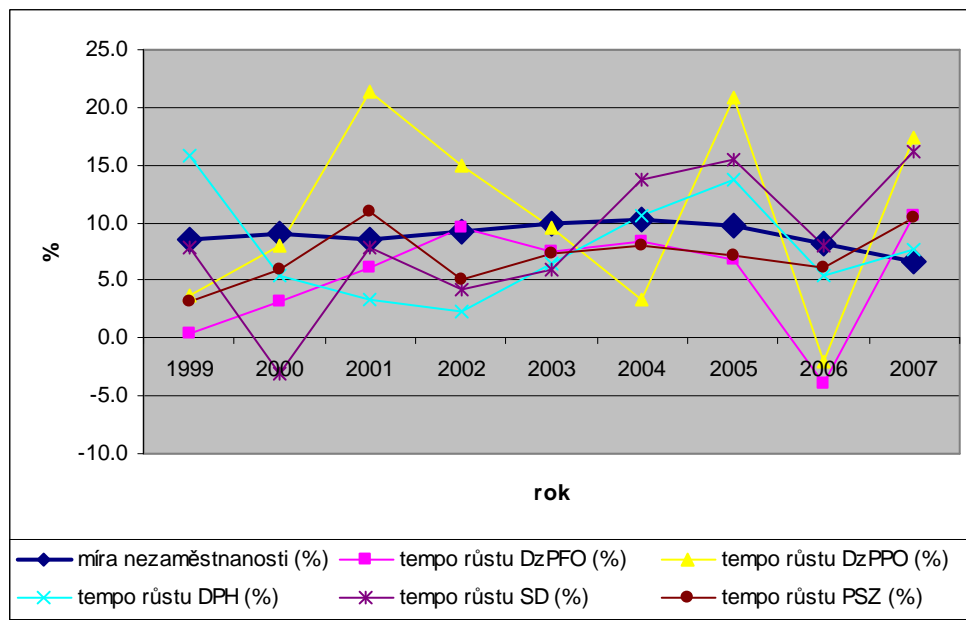
Tabulka 4.2 Vývoj míry nezaměstnanosti v letech 1999 až 2007

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Míra nezaměstnanosti (%)	8,5	9,0	8,5	9,2	9,9	10,2	9,8	8,2	6,6

Zdroj: Vlastní zpracování dle Statistická ročenka trhu práce v ČR 2008.

Při měření hodnoty indexu determinace bylo zjištěno, že vliv míry nezaměstnanosti na výnos daně z příjmů fyzických osob je 4 %, u daně z příjmů právnických osob a daně z přidané hodnoty 0 %, u spotřebních daní 47 % a u pojistného na sociální zabezpečení 22 %. Graf 4.6 zachycuje vývoj míry inflace a tempa růstu výnosů jednotlivých daní.

Graf 4.6 Vývoj míry nezaměstnanosti a daňových výnosů v letech 1999 až 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle tab. 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5 a 4.2

4.3.2 Vliv hrubého domácího produktu na daňové výnosy

Hrubý domácí produkt (dále jen HDP) patří mezi makroekonomické agregáty, pomocí něj se měří celkový ekonomický vývoj země. Je součtem peněžních hodnot finálních výrobků a služeb vyprodukovaných během jednoho roku výrobními faktory umístěnými v dané zemi.¹⁷

K měření HDP se používají následující metody:

- výdajová metoda – měří HDP nepřímo jako součet výdajů (výdaje domácností, podniků, vlády, zahraničních subjektů) vynaložených k jeho koupi,
- důchodová (příjmová) metoda – je založena na součtu důchodů (v podobě mezd, úroků, zisků, rent a příjmů ze samozaměstnání), které plynou z vlastnictví výrobních faktorů použitých na tvorbu HDP,
- produkční metoda - metoda založená na sumarizaci hodnot přidaných zpracováním (zjištěných tak, že se od příjmů z prodeje odečtou náklady na zakoupení vstupů).

Ve sledovaném období HDP vzrostl z 2 080 mld. Kč na 3 535 mld. Kč. V žádném případě nebyl zaznamenán jeho pokles. Průměrné meziroční tempo růstu HDP činilo 6,6 %. Nejnižší bylo v roce 1999 (4,2 %), nejvyšší naopak v roce 2007 (9,7 %). Konkrétní hodnoty jsou uvedeny v tabulce 4.3.

Tab. 4.3 Vývoj HDP v letech 1999 až 2007

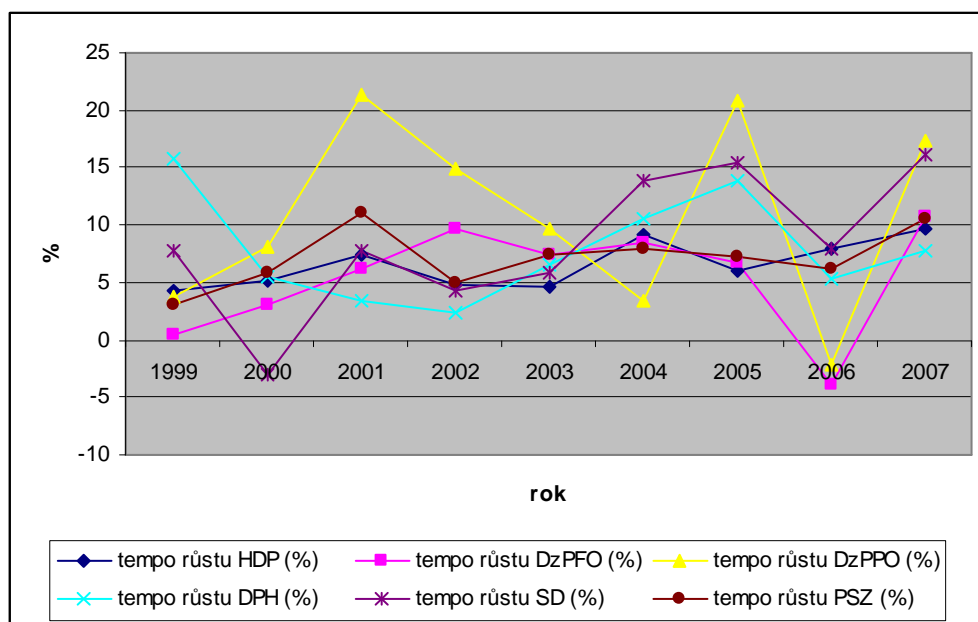
Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
HDP (mld. Kč)	2 080,8	2 189,2	2 352,2	2 464,4	2 577,1	2 814,8	2 983,9	3 222,4	3 535,5
Tempo růstu HDP (%)	4,2	5,2	7,4	4,8	4,6	9,2	6,0	8,0	9,7

Zdroj: Vlastní zpracování dle www.czso.cz

Na základě hodnot indexu determinace byl nejvyšší vliv HDP na daňové výnosy zjištěn u výnosů spotřebních daní (39 %) a výnosů z pojistného na sociální zabezpečení (49 %). U ostatních daní byl vliv zanedbatelný.

¹⁷ Volně dle Jurečka, Jánošíková (2005), str. 8.

Graf 4.7 Vývoj tempa růstu HDP a daňových výnosů v letech 1999 až 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle tab. 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5 a 4.3

4.4 Dílčí závěr

Inflace se ve sledovaném období pohybovala v intervalu od 0,1 % do 4,7 %. Její vývoj značně kolísal. Ani míra nezaměstnanosti se nevyvíjela stabilně. Nabírala hodnoty od 6,6 % do 10,2 %. Tempo růstu HDP kolísalo v intervalu od 4,2 % do 9,7 %.

Lineární závislost mezi inflací a výnosy jednotlivých daní nebyla zaznamenána. Nejvyšší hodnota indexu determinace byla vypočtena u výnosů z pojistného na sociální zabezpečení, a to 16 %. Inflaci proto nelze v daných podmínkách považovat za významný faktor ovlivňující daňové výnosy.

Lineární závislost nezaměstnanosti a daňových výnosů byla ve významnějších hodnotách naměřena u výnosů spotřebních daní (47 %) a výnosů z pojistného na sociální zabezpečení (22 %). U ostatních daní jsou hodnoty minimální.

I lineární závislost tempa růstu hrubého domácího produktu a výnosů daní byla naměřena vyšší u výnosů spotřebních daní a výnosů pojistného na sociální zabezpečení. V případě spotřebních daní činí tato hodnota 39 %, u výnosů z pojistného na sociální zabezpečení 49 %.

Nenalezení významné lineární závislosti mezi daňovými výnosy a třemi ekonomickými veličinami lze opírat o skutečnost, že vývoj daňových výnosů v daném období mnohem více kolísal než vývoj ekonomických veličin. Naměřené hodnoty indexu determinace v jednotlivých případech jsou obsaženy v tabulce 4.4.

Tab. 4.4 Hodnoty indexu determinace

	Inflace	Nezaměstnanost	HDP
DzPFO	1 %	4 %	3 %
DzPPO	3 %	0 %	1 %
DPH	6 %	0 %	1 %
SD	2 %	47 %	39 %
PSZ	16 %	22 %	49 %

Zdroj: Vlastní zpracování.

5 Faktory ovlivňující daňové výnosy

Vliv na daňovou oblast mohou mít také politické faktory jako převažující zájmy vládní strany či politický cyklus. Cílem následující kapitoly je zjistit, zda existuje souvislost mezi politickým charakterem vlády a daňovými výnosy. Zkoumané období je oproti předcházejícím kapitolám rozšířeno o rok 2008. Důvodem je příliš krátké období vládnutí poslední zkoumané vlády.

Druhá část kapitoly obsahuje shrnutí působení jednotlivých vlivů na daňové výnosy. Jsou uvažovány ekonomické veličiny (inlace, nezaměstnanost a růst HDP), politický charakter vlády a legislativní změny daňových zákonů.

5.1 Vliv politických faktorů na daňové výnosy

Pravice a levice označují různé části politického spektra. Termíny vznikly ve Francii v 18. století v době Velké francouzské revoluce na základě rozsazení poslanců v Národním shromáždění, kde na pravé straně seděli zástupci monarchie a vlevo příznivci tzv. Nového řádu. Základní odlišení hodnot spočívá v pojetí spravedlnosti. Pravice považuje za spravedlivou větší nerovnost spojenou se zásluhovostí, levice upřednostňuje rovnost a stejnost.

Existuje rozdílné nahlížení pravice a levice na základní národohospodářské otázky. Zatímco pravice prosazuje neregulované ceny, minimální přerozdělování, minimální zásahy státu do ekonomiky nepřímou formou, motivační a selektivní sociální politiku, nízké daně, nezávislost centrální banky či upřednostňování soukromého vlastnictví, levice zastává částečnou regulaci cen, přerozdělování, zásahy státu do ekonomiky většinou přímou formou, bohatou sociální politiku, vysoké daně, centrální banku pod vlivem vlády a větší důraz na kolektivní vlastnictví.¹⁸

Současné rozlišení mezi pravicí a levicí stále vychází z uvedených tradičních hodnot, ale záleží už spíše na konkrétním personálním obsazení politických stran a ne vždy jsou dodržovány výchozí ideologie. Levicové strany někdy paradoxně dělají spíše pravicovou politiku a naopak.¹⁹

Pravicové politické strany bývají strany ekonomicky liberální, konzervativní či monarchistické. Mezi levicové strany se řadí sociálně-demokratické, socialistické, komunistické i radikální strany či politická seskupení.

¹⁸ Volně dle David (2003).

¹⁹ Konkrétní příklady uvádí politolog Jiří Pehe ve svém článku uveřejněném 2.5.2006 v Hospodářských novinách.

5.1.1 Vlády v České republice v období 1999 až 2008

V období od roku 1999 do roku 2008 se v České republice vystřídaly tři vlády z různého politického spektra:

- menšinová vláda České strany sociálně demokratické (ČSSD): 22. července 1998 – 15. července 2002,
- koalice České strany sociálně demokratické + Křesťanské demokratické unie – České strany lidové + Unie svobody – demokratické unie (ČSSD + KDU – ČSL + US – DEU): 15. července 2002 – 4. září 2006,
- koalice Občanské demokratické strany + Křesťanské demokratické unie – České strany lidové + Strany zelených (ODS + KDU – ČSL + SZ): 7. ledna 2007 – 8. května 2009.²⁰

Menšinová vláda ČSSD

Funkci předsedy vlády vykonával Miloš Zeman. Přesto, že se jednalo o vládu *levicovou*, vznikla na základě tzv. opoziční smlouvy (plný název „Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou“), která umožnila, aby po celé funkční období vláda stabilně fungovala. Členové ČSSD obsadily v PSP ČR 74 křesel.

Koalice ČSSD + KDU – ČSL + US – DEU

V čele této vlády se vystřídaly tři předsedové – Vladimír Špidla, Stanislav Gross a Jiří Paroubek. Členové vlády získaly v PSP ČR 101 křesel. Vládu lze označit jako *středolevicovou*.

Koalice ODS + KDU – ČSL + SZ

Vládě předsedal Mirek Topolánek. Členové vlády měly v PSP ČR celkem 100 křesel. Z hlediska politického zaměření koaličních stran lze vládu pojmenovat jako *středopravicovou*.

²⁰ Od 4. září 2006 do 7. ledna 2007 vládla menšinová vláda ODS, které však byla 3. října 2006 vyslovena nedůvěra PSP ČR.

5.1.2 Tempo růstu daňových výnosů v období jednotlivých vlád

Základním rozdílem mezi pravicovou a levicovou vládou v daňové oblasti je názor na velikost daňového zatížení. Zatímco pravicové vlády by měly upřednostňovat nižší daně, levicově orientované vlády by se měly přiklánět k zavádění vyšších daní. Dle tohoto předpokladu by se tempo růstu daňových výnosů mělo nejvíce zvyšovat za levicové vlády ČSSD a nejmenší nárůst by měl být za středo-pravicové vlády ODS + KDU-ČSL + SZ. Z tohoto tvrzení vychází druhá pracovní hypotéza která zní: *H2: „Průměrné tempo růstu nejvýznamnějších daňových odvodů je vyšší za vlády levicového charakteru než za vlády pravice“.*

V období levicové vlády tempo růstu výnosů DzPFO činilo v průměru 4,8 %, v případě středo-levicové vlády 4,7 % a u středo-pravicové vlády 2,6 %. Platí tedy, že čím levicovější vláda, tím vyšší nárůst výnosů DzPFO.

Tempo růstu výnosů DzPPO již tuto tendenci nevykazovalo. Nejvyšší bylo u středo-pravicové vlády a to 15 %, u levicové vlády 12 % a u středo-levicové 8 %.

U tempa růstu výnosů DPH se průměrná hodnota u jednotlivých vlád příliš nelišila. V období levicové vlády byla 6,8 %, za vlády středo-levice 9,1 % a v případě středo-pravice 8,1 %.

Tempo růstu SD bylo nejvyšší za středo-levicové vlády, kdy dosáhlo hodnoty 10,8 %, v období středo-pravice potom 6 % a nejnižší, s hodnotou 4,2 %, bylo v období levicové vlády.

Nejméně výrazné odlišnosti byly zaznamenány u tempa růstu výnosů PSZ. Za levicové vlády činilo 6,3 %, za středo-levicové vlády 7,2 % a za středo-pravicové vlády 7,8 %. Shrnující údaje jsou zachyceny v tabulce 5.1.

Tab. 5.1 Průměrná tempa růstu daňových výnosů v období jednotlivých vlád

	Levicová vláda	Středo-levicová vláda	Středo-pravicová vláda
Průměrné tempo růstu DzPFO (%)	4,8	4,7	2,6
Průměrné tempo růstu DzPPO (%)	12,0	8,0	15,0
Průměrné tempo růstu DPH (%)	6,8	9,1	8,1
Průměrné tempo růstu SD (%)	4,2	10,8	6,0
Průměrné tempo růstu PSZ (%)	6,3	7,2	7,8

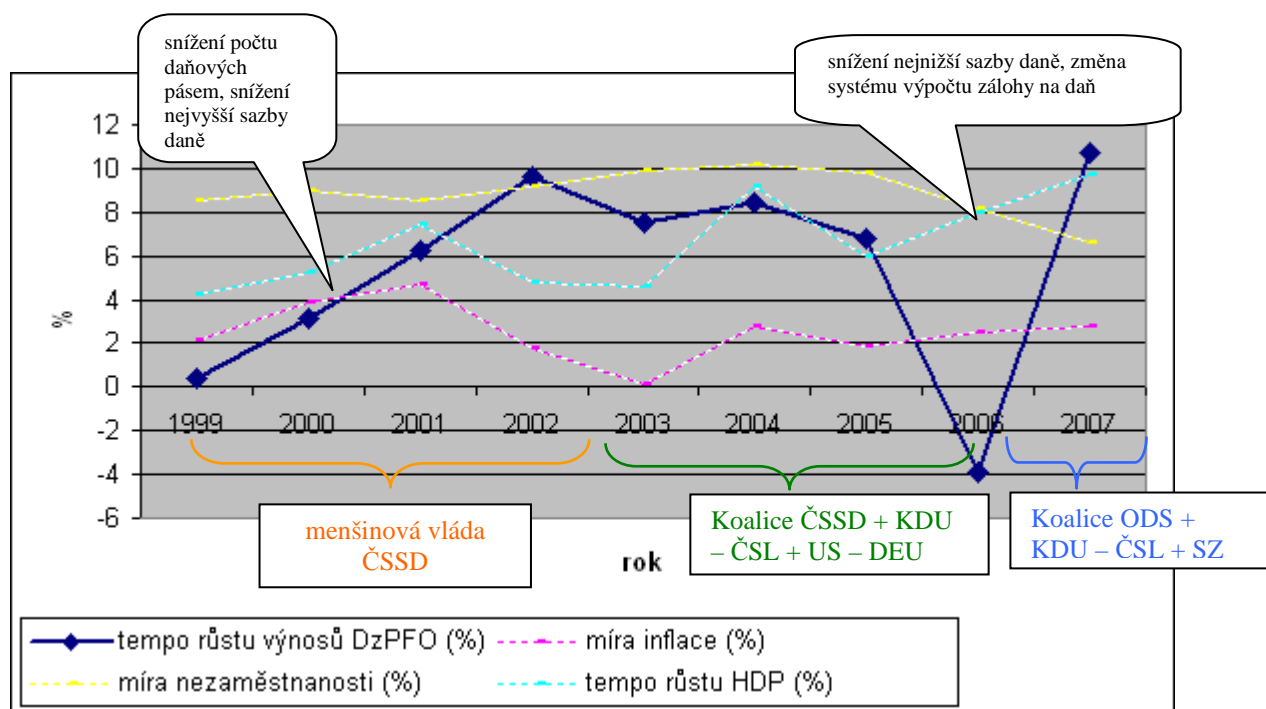
Zdroj: Vlastní zpracování dle vlastních výpočtů.

5.2 Faktory ovlivňující výnosy daně z příjmů fyzických osob

Zkoumanými faktory, které mohou mít vliv na daňové výnosy, byly faktory ekonomické (míra inflace, míra nezaměstnanosti a růst HDP), faktor politický (převažující zájmy pravicové či levicové vlády) a naznačeny byly také hlavní legislativní změny.

Výnosy DzPFO se nevyvíjely příliš rovnoměrně. Jejich vývoj však nekoreloval z žádným ze zkoumaných ekonomických faktorů, které proto nelze považovat za významně působící na tempo růstu DzPFO. Byla potvrzena souvislost s politickým charakterem vlády. Průměrné tempo růstu výnosů bylo nejvyšší za středo-pravicové vlády, nejnižší za levicové vlády. Důležitou roli hrály legislativní změny. V roce 2006, kdy se tempo růstu dostalo na zápornou hodnotu -3,9 %, došlo ke snížení sazby daně, uplatňované u nejnižšího daňového pásma, z 15 % na 12 % a změnil se také systém výpočtu zálohy na daň (zrušení měsíčních nezdanitelných částek a zavedení nových slev na dani), čímž lze vysvětlit daný pokles. Faktory ovlivňující výnosy DzPFO jsou znázorněny v grafu 5.1.

Graf 5.1 Faktory ovlivňující výnosy daně z příjmů fyzických osob

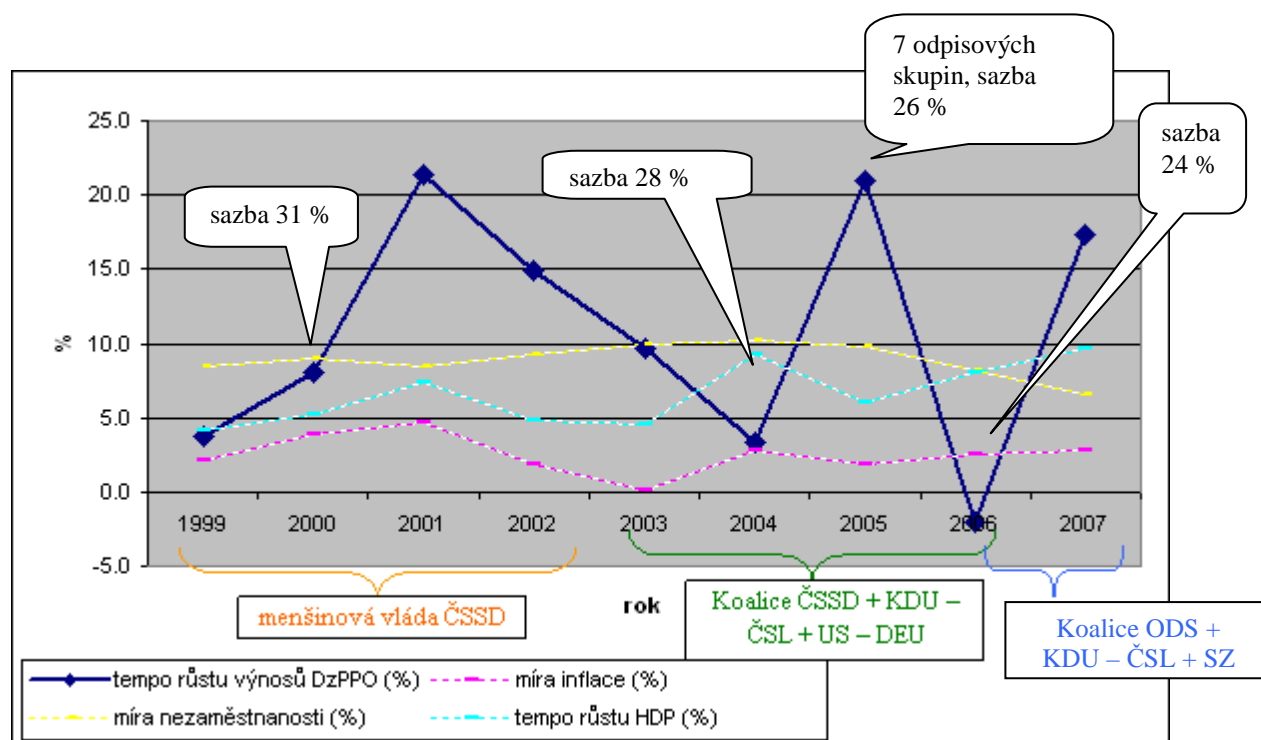

Zdroj: Vlastní zpracování.

5.3 Faktory ovlivňující výnosy daně z příjmů právnických osob

Jak je patrné z grafu 5.2, tempo růstu výnosů DzPPO vykazovalo ve sledovaném období velké množství výkyvů, které ovšem nebyly zapříčiněny inflací, nezaměstnaností ani růstem HDP. Nebyl zachycen vztah mezi politickým charakterem vlády a průměrným tempem růstu výnosů, které bylo nejvyšší za středo-pravicové vlády. Nejvýznamnější roli lze proto opět připisovat legislativním změnám.

Graf 5.2 Faktory ovlivňující výnosy daně z příjmů právnických osob

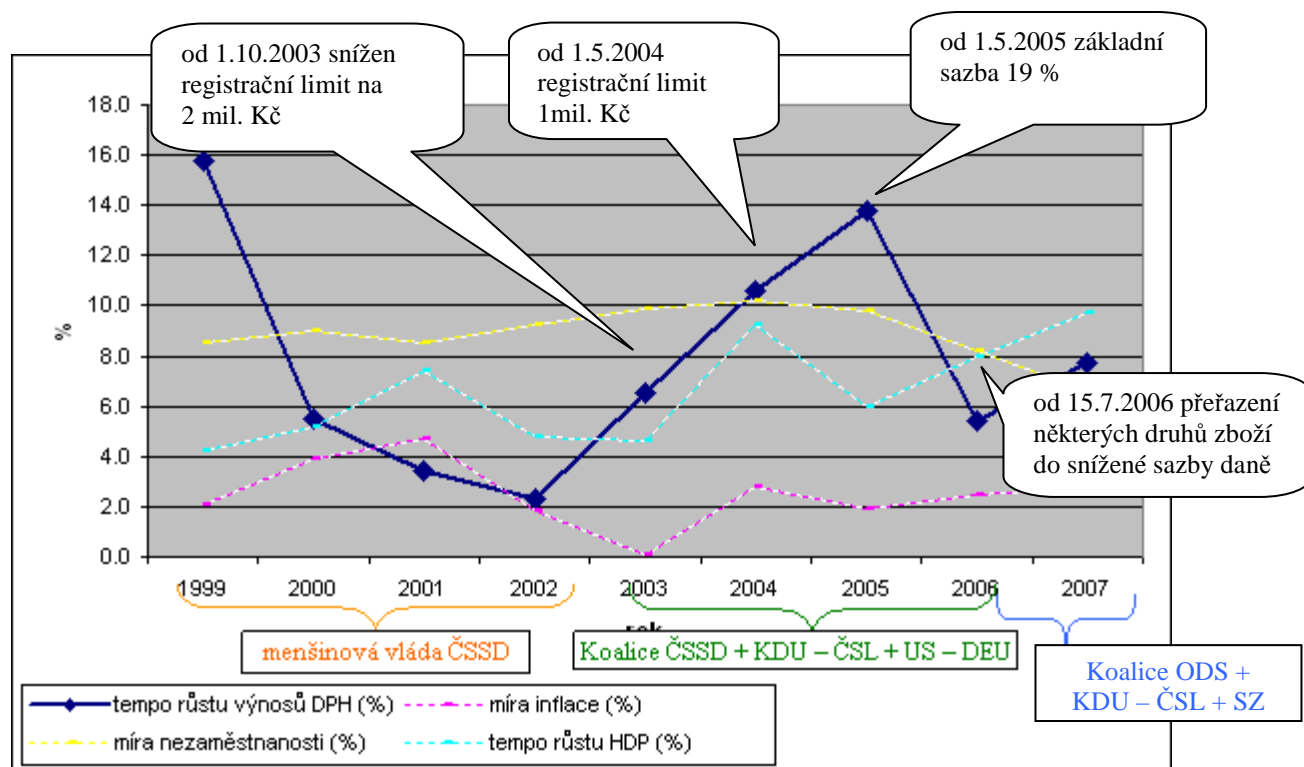

Zdroj: Vlastní zpracování.

5.4 Faktory ovlivňující výnosy daně z přidané hodnoty

Zákon o DPH byl velmi často novelizován, což zapříčinilo kolísavý vývoj tempa růstu výnosů DPH. Změny zákony neměly přímou souvislost s politickým charakterem vlády, proto ani tempo růstu nevykazovalo souvislost se změnami vlád. Zkoumané ekonomické veličiny, jak lze pozorovat v grafu 5.3, se ve svém vývoji zcela lišily od tempa růstu daňových výnosů. DPH proto patří mezi daně, jejíž výnosy nejvíce ovlivňují změny legislativy.

Graf 5.3 Faktory ovlivňující výnosy daně z přidané hodnoty

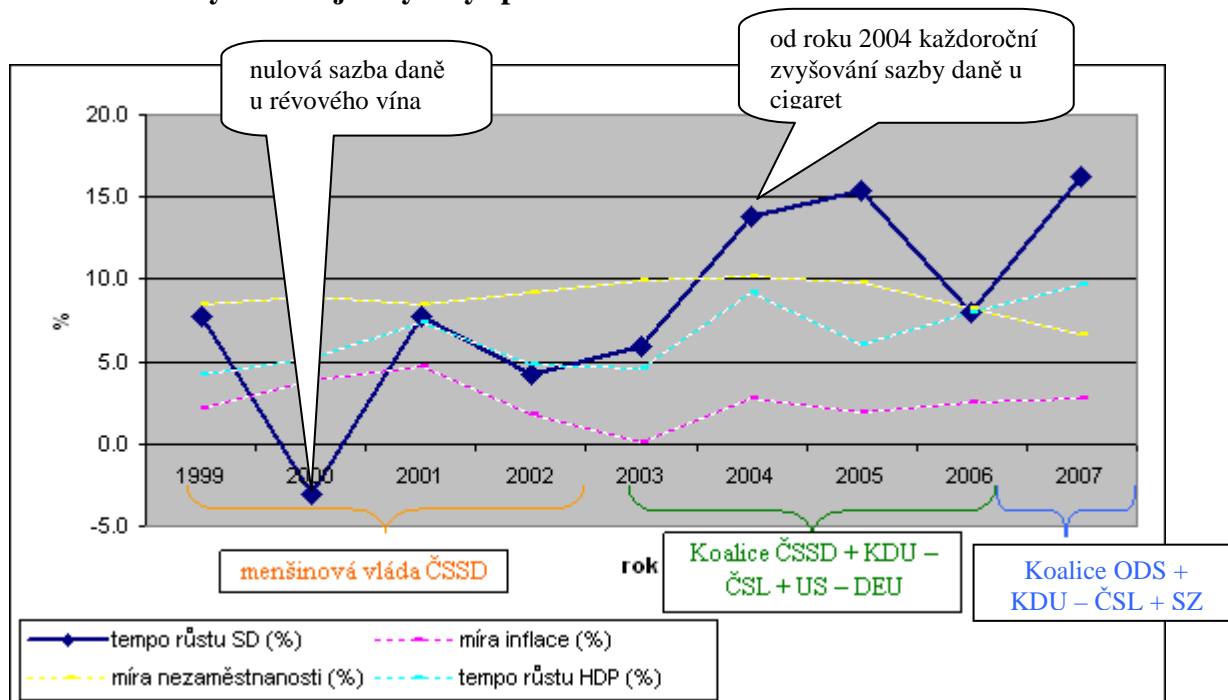

Zdroj: Vlastní zpracování.

5.5 Faktory ovlivňující výnosy spotřebních daní

U tempa růstu výnosu SD se prokázala podobná tendence vývoje jako u míry nezaměstnanosti a tempa růstu HDP, což je zřetelné i z grafu 5.4. Index determinace byl v případě vlivu míry nezaměstnanosti na tempo růstu daňových výnosů vypočten v hodnotě 47 %, u tempa růstu HDP pak činil 39 %. Oba výsledky nejsou zanedbatelné a svědčí o vlivu uvedených ekonomických veličin na výnosy spotřebních daní. Příčinu změn daňových výnosů lze přičítat také legislativním úpravám zákona o spotřebních daních. Vztah mezi těmito úpravami a vládnoucími politickými stranami však zaznamenán nebyl.

Graf 5.4 Faktory ovlivňující výnosy spotřebních daní

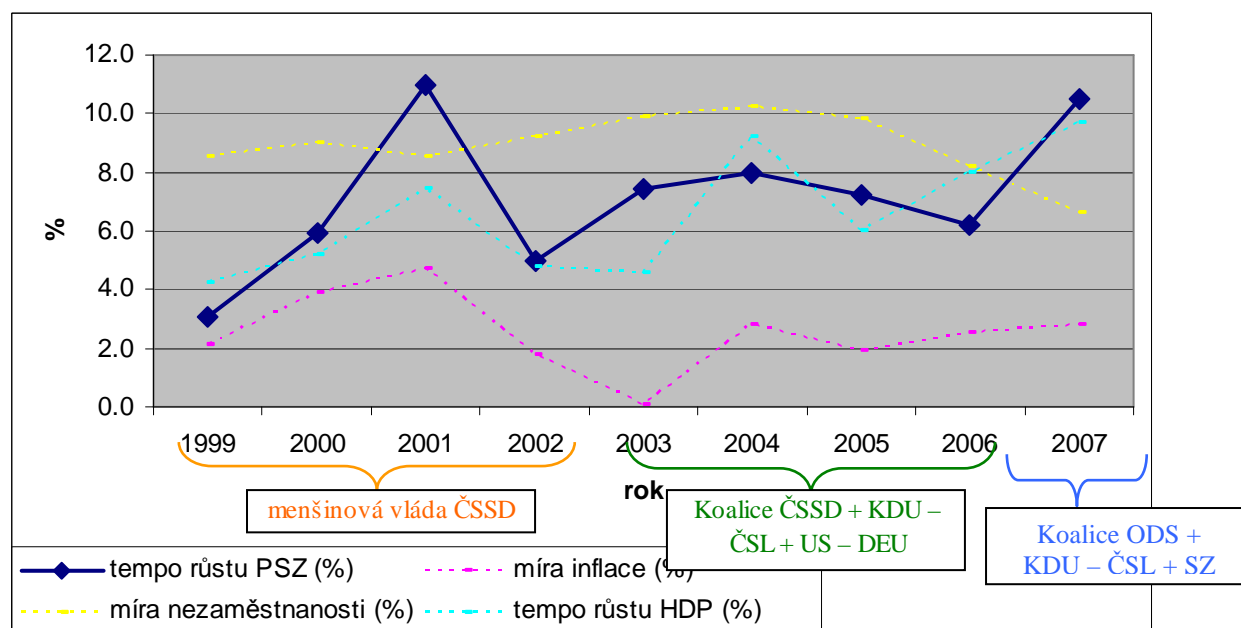

Zdroj: Vlastní zpracování.

5.6 Faktory ovlivňující výnosy pojistného na sociální zabezpečení

Za nejstabilněji se vyvíjející daňové výnosy lze označit výnosy z pojistného na sociální zabezpečení. Je to dáno tím, že v této oblasti neprobíhaly žádné zásadní legislativní změny. Byl zde zaznamenán nejvyšší vliv z oblasti ekonomických veličin v porovnání s ostatními daňovými výnosy. U míry inflace a míry nezaměstnanosti byly hodnoty indexu determinace nižší a to 16 % a 22 %. V případě tempa růstu HDP to bylo 49 %. Podobný vývoj je zřetelný i z grafu 5.5. Jelikož, jak je zmíněno výše, se neuskutečnily žádné významné úpravy legislativy, nelze ani prokázat spojitost s politickým charakterem vlády, protože průměrné tempo růstu výnosů PSZ se při různých vládách příliš neměnilo.

Graf 5.5 Faktory ovlivňující výnosy pojistného na sociální zabezpečení

Zdroj: Vlastní zpracování.

5.7 Dílčí závěr

Cílem této kapitoly bylo zaměřit se na politické faktory a jejich případný vliv na daňové výnosy a shrnout působení všech analyzovaných vlivů. V období let 1999 až 2008 bylo zkoumáno, zda změny daňových výnosů nějakým způsobem souvisí s tím, zda vládnoucí politické strany mají charakter pravice či levice a zda platí, že za vlády pravicové vlády jsou výnosy nižší než za vlády levice. Dále byl u jednotlivých daňových výnosů shrnut vztah jak s politickými, tak i s ostatními uvedenými vlivy. Pravidlo „čím pravicovější vláda, tím nižší daňové výnosy“ bylo potvrzeno pouze u výnosů daně z příjmů fyzických osob. Ze tří ekonomických veličin byl nejvíce odlišný od vývoje tempa růstu daňových výnosů vývoj inflace. Míra nezaměstnanosti a růstu hrubého domácího produktu se vyvíjeli podobně jako tempo růstu spotřebních daní a pojistného na sociální zabezpečení. Za nejvýznamnější faktor působící na daňové výnosy lze označit legislativní změny. Úpravy legislativy jsou však většinou uskutečňovány bez ohledu na politický charakter vlády. Nelze říci, že pravicová vlády by vždy uskutečňovala legislativní změny vedoucí ke snížení daňového zatížení a naopak.

6 Závěr

Cílem diplomové práce bylo analyzovat vývoj daňových výnosů se zaměřením na faktory, které tyto výnosy ovlivňují. Pro naplnění vytyčeného cíle byla práce rozdělena do čtyř kapitol. První obsahuje charakteristiku a vývoj daňové soustavy České republiky od jejího vzniku v roce 1993 po stav v roce 2009, druhá se zabývá analýzou vývoje daňových výnosů v období 1998 až 2007, třetí zkoumá vliv ekonomických veličin na tyto výnosy a čtvrtá se zaměřuje na vliv politických faktorů a shrnuje působení všech vybraných faktorů.

Daňovou soustavu ČR tvoří v oblasti přímých daní: daně z příjmů, daň z nemovitostí, tzv. trojdaň a daň silniční, v oblasti nepřímých daní: daň z přidané hodnoty, spotřební daně a tzv. energetické daně. Významným odvodem daňového charakteru je sociální pojištění složené z pojistného na sociální zabezpečení a veřejného zdravotního pojištění.

Předmětem analýzy vývoje daňových výnosů byly výnosy daně z příjmů fyzických osob, daně z příjmů právnických osob, daně z přidané hodnoty, spotřebních daní a pojistného na sociální zabezpečení, které sice nepatří mezi daně, ale je odvodem daňového charakteru tvořícím významný zdroj příjmů státního rozpočtu. Absolutní hodnota výnosů daně z příjmů fyzických osob se ve sledovaném období zvýšila z 94,9 mld. Kč v roce 1998 na 151,5 mld. Kč v roce 2007. Meziroční tempo růstu bylo nejnižší v roce 2006 (-3,9 %), nejvyšší v roce 2007 (10,7 %) a jeho průměrná hodnota činila 5,4 %. Absolutní hodnota výnosů daně z příjmů právnických osob narostla z 67,6 mld. Kč v roce 1998 na 166,4 mld. Kč v roce 2007. Nejnižší meziroční tempo růstu (-2,1 %) bylo zjištěno v roce 2006, nejvyšší (21,4 %) v roce 2001 a průměrně činilo 10,8 %. Absolutní hodnota výnosů daně z přidané hodnoty se ve sledovaném období zvýšila z 119,4 mld. Kč na 235 mld. Kč. Průměrně rostla o 7,9 % ročně, s nejnižším růstem v roce 2002 (2,3 %) a nejvyšším růstem v roce 1999 (15,8 %). Z absolutní hodnoty 67,8 mld. Kč výnos spotřebních daní vzrostl na 138,9 mld. Kč. Nejnižší meziroční tempo růstu bylo zaznamenáno v roce 2000 (-3,1 %), nejvyšší v roce 2007 (16,2 %), průměrně činilo 8,4 %. Také absolutní hodnota výnosů pojistného na sociální zabezpečení se za desetileté období významně navýšila z 263,7 mld. Kč na 488,4 mld. Kč. Průměrný roční nárůst činil 7,1 %. Nejnižší tempo růstu bylo v roce 1999 (3,1 %), nejvyšší pak v roce 2001 (11 %).

Daňová kvóta se v ČR ve sledovaném období zvýšila o 4,1 %. Z jejích jednotlivých částí, které tvoří přímé daně, nepřímé daně a sociální příspěvky, nejvýznamnější a po celou dobu rostoucí díl tvoří sociální příspěvky. V souvislosti s daňovou kvótou byla stanovena hypotéza H1: „Podíl nepřímých daní na daňové kvótě se ve sledovaném období zvyšuje,

zatímco podíl přímých daní se snižuje“. Tato hypotéza byla vyvrácena. Přestože se nepřímé daně podílí na daňové kvótě větší částí než přímé daně, jejich podíl se ve sledovaném období příliš nemění, tvoří v průměru 11,3 % celkové daňové kvóty a rozdíl mezi roky 1998 a 2007 je pouze 0,3 %. Podíl přímých daní tvoří průměrně 9 % daňové kvóty a od roku 1998 do roku 2007 se zvýšil o 1 %.

Pomocí metod regresní a korelační analýzy byly zkoumány příčinné vztahy mezi ekonomickými veličinami a výnosy daňových odvodů. Míra inflace se ve sledovaném období pohybovala v intervalu od 0,1 % do 4,7 %. Ani míra nezaměstnanosti se nevyvíjela stabilně. Nabírala hodnoty od 6,6 % do 10,2 %. Tempo růstu hrubého domácího produktu kolísalo v intervalu od 4,2 % do 9,7 %. Lineární závislost mezi inflací a výnosy jednotlivých daní nebyla zaznamenána. Nejvyšší hodnota indexu determinace byla vypočtena u výnosů z pojistného na sociální zabezpečení, a to 16 %. Inflaci proto nelze považovat za významný faktor ovlivňující daňové výnosy. Lineární závislost nezaměstnanosti a daňových výnosů byla ve významnějších hodnotách naměřena u výnosů spotřebních daní (47 %) a výnosů z pojistného na sociální zabezpečení (22 %). U ostatních daní jsou hodnoty minimální. I lineární závislost tempa růstu hrubého domácího produktu a výnosů daní byla naměřena vyšší u výnosů spotřebních daní a výnosů pojistného na sociální zabezpečení. V případě spotřebních daní činí tato hodnota 39 %, u výnosů z pojistného na sociální zabezpečení 49 %. Nenalezení významné lineární závislosti mezi daňovými výnosy a třemi ekonomickými veličinami lze opírat o skutečnost, že vývoj daňových výnosů v daném období mnohem více kolísá než vývoj ekonomických veličin.

Z politických faktorů byl analyzován vliv převažujících zájmů vládnoucích stran souvisejících s politickým spektrem vlády. Bylo zkoumáno průměrné tempo růstu v období tří, z politického spektra odlišných, vlád: menšinové vlády České strany sociálně demokratické, koalice České strany sociálně demokratické + Křesťanské demokratické unie – České strany lidové + Unie svobody – demokratické unie a koalice Občanské demokratické strany + Křesťanské demokratické unie – České strany lidové + Strany zelených. V této části práce byla testována hypotéza *H2: „Průměrné tempo růstu nejvýznamnějších daňových odvodů je vyšší za vlády levicového charakteru než za vlády pravice*“. Tuto hypotézu není možné potvrdit, jelikož pravidlo „čím pravicovější vláda, tím nižší daňové výnosy“ bylo potvrzeno pouze u výnosů daně z příjmů fyzických osob.

Závěrem lze shrnout působení zkoumaných vlivů na výnosy jednotlivých daní. Výnosy daně z příjmů fyzických osob jsou ovlivňovány především změnou legislativy, platí u nich také, že se vyvíjí v souladu s politickým spektrem vlády. Jak u výnosů daně z příjmů

právnických osob, tak u výnosů daně z přidané hodnoty nebyl zjištěn jiný vliv než působení legislativních změn. U spotřebních daní je patrný vliv míry nezaměstnanosti a růstu hrubého domácího produktu, kdy tyto veličiny se vyvíjely podobně jako tempo růstu výnosů spotřebních daní. Tempo růstu pojistného na sociální zabezpečení vykazuje obdobnou tendenci jako růst hrubého domácího produktu.

Za nejvýznamnější faktor působící na daňové výnosy lze označit legislativní změny, jelikož v mnoha případech lze pozorovat změny tempa růstu daňových výnosů v souvislosti s úpravou příslušného zákona. Úpravy legislativy jsou však většinou uskutečňovány bez ohledu na politický charakter vlády. Nelze říci, že pravicové vlády by vždy uskutečňovala legislativní změny vedoucí ke snižování daňového zatížení a naopak.

Seznam zdrojů

A) Knižní publikace

BONĚK, V.; BĚHOUNEK, P.; BENDA, V.; HOLMES, A. *Lexikon – Daňové pojmy*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2001. 626 s. ISBN 80-7208-265-5.

DAVID, R.: *Politologie. Základy společenských věd*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-162-4.

DUŠÍNKOVÁ, O.; PROCHÁZKOVÁ, E.; PTÁČNÍKOVÁ, N.; ŠEBESTOVÁ, L. *Statistická ročenka trhu práce v ČR 2008*. 1. vyd. Praha: 2009. 260 s. ISBN 978-80-86878-95-9.

HAMERNÍKOVÁ, B.; KUBÁTOVÁ, K. *Veřejné finance – učebnice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. 402 s. ISBN 80-902752-1-4.

HINDL, R.; HRONOVÁ, S.; SEGER, J. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. 415 s. ISBN 978-80-86946-43-6.

HOLMAN, R. *Ekonomie*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2001. 714 s. ISBN 80-7179-387-6.

JUREČKA, V., JÁNOŠÍKOVÁ, I. *Makroekonomie: základní kurs*. 2. vyd. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2005. 299 s. ISBN 80-248-0530-8.

KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*. 4. vyd. Praha: ASPI Publishisng, 2006. 279 s. ISBN 80-7357-205-2.

MAREK, L. *Statistika pro ekonomy – aplikace*. 2. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. 485 s. ISBN 978-80-86946-40-5.

PEKOVÁ, J. *Veřejné finance – úvod do problematiky*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2005. 527 s. ISBN 80-7357-049-1.

ŠIROKÝ, J. a kol. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.

ŠIROKÝ, J. *Daně v Evropské unii*. 3. vyd. Praha: Linde, 2009. 360 s. ISBN 978-80-7201-746-1.

TURČAN, M.; HRADECKÝ, P.; MADRYOVÁ, A.; HARBICHOVÁ, I.; HOLČAPEK, M. *Statistika*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TUO, 2002. 170 s. ISBN 80-248-0131-0.

VANČUROVÁ, A.; LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém 2008 aneb učebnice daňového práva*. 10. vyd. Praha: VOX, 2008. 319 s. ISBN 978-80-86324-72-2.

B) Elektronické zdroje

BŘEZINA, J. Vývoj spotřebních daní v Evropské Unii a České republice [online]. 2004. [cit. 21.6.2009]. Dostupné na world wide web <http://www.agris.cz/etc/textforwarder.php?iType=2&iId=139043&PHPSESSID=3e>.

FACHINELLI, H. Sociální politika a sociální zabezpečení [online]. 2007. [cit. 10.10.2009]. Dostupné na world wide web <https://portalekf.wps.vsb.cz/wps/portal/>.

FISCHER, J. a kolektiv. Statistické ročenky České republiky 2001 – 2008 [online]. 2002 – 2009. [cit. 15.11.2009]. Dostupné na world wide web http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky.

Oficiální stránky Českého statistického úřadu [online]. 2010. [cit. 3.1.2010]. Dostupné na world wide web http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace.

Oficiální stránky Českého statistického úřadu [online]. 2010. [cit. 3.1.2010]. Dostupné na world wide web [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/HLMAKRO.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/HLMAKRO.xls).

Oficiální stránky Vlády České republiky [online]. 2010. [cit. 13.1.2010]. Dostupné na world wide web <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/default.htm>.

PEHE, J. Právce a levice? Matoucí pojmy! [online]. 2006. [cit. 5.1.2010]. Dostupné na world wide web <http://hn.ihned.cz/c1-18356040-jiri-pehe-pravice-a-levice-matouci-pojmy>.

VANČUROVÁ, A. Daňové reformy ČR [online]. 2009 [cit. 26.6.2009]. Dostupné na world wide web <http://www.kdpcr.cz/Data/files/pdf/vancurova.pdf>.

C) Legislativní zdroje

Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění příslušných novel.

Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění příslušných novel.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění příslušných novel.

Zákon č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, ve znění příslušných novel.

Zákon č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty ve znění příslušných novel.

Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění příslušných novel.

Zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění příslušných novel.

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění příslušných novel.

Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.

Seznam zkratk

ČID	-	částečný invalidní důchod
ČSSD	-	Česká strana sociálně demokratická
DD	-	daň dědická
DDa	-	daň darovací
DK	-	daňová kvóta
DPH	-	daň z přidané hodnoty
DzPFO	-	daň z příjmů fyzických osob
DzN	-	daň z nemovitostí
DzPN	-	daň z převodu nemovitostí
DzPPO	-	daň z příjmů právnických osob
ED	-	energetické daně
EHS	-	Evropské hospodářské společenství
FO	-	fyzická osoba
GJ	-	gigajoul
HDP	-	hrubý domácí produkt
KDU – ČSL	-	Křesťanská demokratická unie – česká strana lidová
KN	-	katastr nemovitostí
MPSV	-	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MWh	-	megawatthodina
ODS	-	Občanská demokratická unie
OECD	-	Organisation for Economic Co-operation and Development
OSVČ	-	osoba samostatně výdělečně činná
PC	-	pořizovací cena
PIV	-	plný invalidní důchod
PO	-	právnická osoba

PSP ČR	-	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
PSZ	-	pojistné na sociální zabezpečení
SD	-	spotřební daně
SiD	-	silniční daň
SP	-	sociální pojištění
SR	-	státní rozpočet
SZ	-	Strana zelených
SoZ	-	sociální zabezpečení
ÚSC	-	územně samosprávný celek
US – DEU	-	Unie svobody – demokratická unie
VZP	-	veřejné zdravotní pojištění

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo,
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3),
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO,
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- bylo sjednáno, že užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 30. dubna 2010

.....
Bc. Jolana Kvíčalová

Adresa trvalého pobytu studenta:

Otaslavice 508, 798 06

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Rozpočtové určení daní

Příloha č. 2 – Spotřební koš pro výpočet indexu spotřebitelských cen

Příloha č. 3 – Regresní a korelační analýza